

Pengevirke

Tidsskrift for ny bankkultur Nr. 1 | 2021

Tema: Nok er nok – om forbruk og livskvalitet

Leve enkelt ♦ Reparere ♦ Bytte og dele

 Cultura
Bank

Nok er nok

✍ JANNIKE ØSTERVOLD

Det siste året har koronarestriksjoner tvunget oss til å være mere hjemme, redusere reisevirksomhet og redusere sosialt samvær og kulturopplevelser. Mange har opplevd permitteringer og redusert inntekt, slik at det å måtte klare seg med mindre penger har vært en nødvendighet. Men det er også mange som frivillig velger en nøktern og enkel livsstil ut fra sine verdier. I denne utgaven av Pengevirke inviterer vi deg til å tenke over hva som er «nok». Vi oppfordrer til å reparere istedenfor å kjøpe nytt. Å gi videre ting du ikke har bruk for, så andre kan få glede av dem.

I dette bladet møter du blant annet Johanna Frænkel og hennes familie, som har valgt å jobbe deltid og klare seg på halv lønn. De verdsetter tiden med barna høyere enn det de kunne ha tjent på å jobbe fulltid og må til gjengjeld klare seg med et lavere materielt forbruk. Et enkelt liv er også idealet for kvekerne, både privat og i næringslivet

– dette skriver Øyvind Vestre om i sin artikkel.

Et annet tema er å ta vare på det du har. Eva Kittelsen slår et slag for synlig reparasjon av klær og tekstiler og håper at flere vil innse at synlig reparasjon er et hederstegn som gjør plagget mer verdifullt. Reparasjon er også tema for Marte Rostvåg Ulltveit Moe, som forteller deg hvordan du kan finne fram til reparatørene.

Aslak Indreeide forteller om hvordan han og familien praktiserer ikkevoldsprinsippet i sitt hverdagsliv, mens Jeanette Bretteville inspirerer til å rydde i skuffer og skap og gi videre til gjenbruk de tingene som ikke lenger gir deg glede.

Matlaging for en slank lommebok finner du i kokeboken «Sykt billig», der gjennomsnittsprisen pr. porsjon er 16 kroner.

Vi håper dette bladet gir inspirasjon i hverdagen og ønsker deg god lesing.

Cultura Bank driver sin virksomhet etter prinsippene for 'social banking'. Det innebærer for det første at utlånsformålene vurderes etter etiske kriterier, og for det andre transparens – det vil si at innskyterne får vite hva pengene lånes ut til. Cultura Bank arbeider for at etikk og moral skal innarbeides i det økonomiske liv gjennom et nytt syn på penger, økonomi og lønnsomhet, hvor man ikke ensidig fokuserer på egennytte.

Cultura finansierer blant annet prosjekter som kan forbedre økosystemene, skape renere luftmiljø, gi verdige sosiale forhold, dekke behov for omsorg og gi barn og ungdom bedre oppvekstvilkår. Cultura samarbeider med lignende bankinitiativer i andre land og med organisasjoner som WWF og Redd Barna, Norge.

Cultura Bank har en balanse på ca. 1,3 milliard kroner. Det er 18 medarbeidere på kontoret i Oslo. Banken har kunder over hele landet. Cultura Bank er medlem av Global Alliance for Banking on Values.

Cultura Sparebank, Postboks 6800, St. Olavs plass, N-0130 Oslo
Besøksadresse: Holbergs gate 1, 0166 Oslo
Tlf. +47 22 99 51 99, cultura@cultura.no, www.cultura.no

PENGEVIRKE 1/2021

ISSN 1399-7734/

Online: ISSN 1901-2020

Utgis avCultura Bank
www.cultura.no**Redaksjon**Arne Øgaard (redaktør), aroegaa@online.no
Jannike Østervold, jannikeo@cultura.no**Layout**

ActVisual, www.actvisual.dk

Opplag

3 700

Bladet utgis 4 ganger i året.

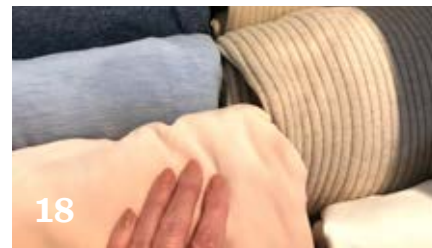
Neste gang juni 2021.

FristBidrag til neste utgave kan sendes til
Pengevirke senest 19. april 2021**Tema neste nummer**

Skape forandring

TrykkPapirutgaven av Pengevirke produseres
av Døving AS på svanemerket trykkeri i
Norge. Papiret er godkjent for Svanemer-
ket, EU-Ecolabel og det er både FSC-ser-
tifisert og PEFC-sertifisert samt ISO14001.
Trykkes i LED/UV-teknologi som er bedre
for miljøet og er energibesparende.**Forside**Med bilkollektiv, el-syssel og en god por-
sjon kreativitet kan de fleste transportbe-
hov løses. Foto: Johanna Frænkell. Se også
artikkel s. 4.Holdninger og synspunkter som kommer
til uttrykk i de enkelte artikler og innlegg
er forfatterne selv ansvarlige for. De er
dermed ikke nødvendigvis uttrykk for
redaksjonens synspunkter.

Bidrag til Pengevirke honoreres normalt ikke.

Abonnement på PengevirkePengevirke finnes både på papir og i
elektronisk utgave. Bestill Pengevirke i
elektronisk versjon på [www.cultura.no/](http://www.cultura.no/pengevirke/abonnement)
[pengevirke/abonnement](http://www.cultura.no/pengevirke/abonnement).For bestilling eller avbestilling
av papirutgaven, send e-post til
cultura@cultura.no.Frivillig abonnementsavgift kan innbetales
til konto 1254.01.00177 eller med VIPPS til
#531405 (Pengevirke).

Innhold

Nok er nok: luksusen vår er tid sammen	4
Sunn økonomi med lavt forbruk?	6
Om kvekere, enkelhet og et godt arbeidsliv	8
Synlig reparasjon	10
Slik finner du reparatørene	12
Miljøvennlig utbygging	13
Smånytt	14
Å leve etter ikkevoldsprinsippet	16
Rydd én gang for alle!	18
Nytt fra Cultura Bank	20
Prosjekter som har fått støtte fra Cultura Gavefond	24
Økonomer med fokus på miljø og samfunnsansvar: Hjalmar Hegge	26
Verdiskaping i et levefellesskap	28
Aktuelle bøker	29
Kommentar: Lev enkelt og hjelp hverandre!	34

Nok er nok: luksusen vår er tid sammen

✍️ JOHANNA FRÆNKEL

Går det an å leve et «vanlig norsk liv» utenfor hovedstaden, med hus og barn og bil og båt, og samtidig jobbe redusert? Går det å leve småbarnsliv uten tidsklemme? Når er nok nok?

«Dere er heldige som kan velge å leve slik» er standardreplikken når jeg forteller nye venner at mannen min og jeg begge har valgt å jobbe redusert. Kanskje de tenker at vi har vunnet i Lotto, at vi har rike foreldre som betaler regninga, eller at vi bare har sykt fete lønninger. Det fremstår i hvert fall som om muligheten for å leve et «vanlig norsk liv» i utkanten av hovedstaden; med barn, rekkehus, bil og båt og på to halve lønninger, er en meget fjern tanke for de fleste. Og på en måte så stemmer det at vi er heldige. Vi er heldige som lever i et land hvor det er lovfestet at alle med barn har rett til å jobbe redusert frem til det minste barnet fyller ti år. Vi er heldige som lever i et land med materiell velferd, med fungerende kollektivtrafikk og gratis legebesøk for barna. Men nei ... Lotto

Weekendturen blir en campingopplevelse i nærmiljøet.

har vi ikke vunnet, lønningene våre er å anse som middels inntekt, og foreldrene våre sponser kun julegaver til barna. Det er kort fortalt ikke noe magisk ved vår økonomi, og jeg tør påstå at mange middelklassefamilier med to inntekter har forutsetningene for å jobbe redusert tid hvis de ønsker det. At det å jobbe deltid for flertallet i Norge primært handler om prioriteringer. En beslutning om at nok er nok.

Som familie begynte tankene våre om det økonomiske deltidslivet ganske raskt etter at sønnen vår kom til verden for snart ni år siden. Som grønne feminister med psykologi- og sosiologistudier under beltet sto vi allerede før fødselen planta i en forskningstradisjon og en teori som tilsa at kombinasjonen nære relasjoner og likestilling i hjemmet har sterk kobling til lykke. Og imens lille Jasper begynte å krabbe, snuble, gå og løpe på vårt nyslipte tregulv på Tøyen ble ideen om å levere i barnehage for å gå tilbake til 100 % jobber en alt mer virkelighetsfjern tanke for oss.

Med mange år av studentliv og «backpacking» var vi for så vidt vant til å leve på lite og vant med det «enkle liv» rent materielt, men med jobber som sosialarbeider og journalist lurte vi veldig på hvor lenge vi ville klare oss på reduserte lønninger. Nå, 9 år seinere, vet vi at «prosjekt barnefamilie som vil unngå tidsklemma» var og er fortsatt en fullt mulig prioritering for oss. Med perioder med avdragsfrihet på bolig-

Å plukke økologiske grønnsaker på andelsgården Hokholt er en stor opplevelse for hele familien.

Med bilkollektiv, el-sykel og en god porsjon kreativitet kan de fleste transportbehov løses.

lånnet, kollektivløsninger, enkle ferier, matbudsjett og mange søk på Finn.no sin bruktavdeling har vi klart oss helt fint på to halve lønninger.

ET SPØRSMÅL OM HVA SOM ER LUKSUS

Fra et norsk perspektiv lever vi selvfølgelig ikke i noen materiell luksus her på vår Nesoddhølvøy utenfor Oslo, og visst forekommer det dager da vi lengter etter vår egen hytte på fjellet, nytt kjøkken og et lyst malt gulv i heltre. Dager hvor det å lage budsjett og holde seg til det føles som en ultrakjedefilig praksis. Men de aller fleste dagene føler vi faktisk at vi har alt det vi trenger og ønsker oss. Vi har rekkehus med koselige naboer, bil gjennom bilkollektivet, båt gjennom båtkollektiv og saunakollektiv ved sjøen. Vi eier ikke noen flott gård på landet, men vi dyrker grønnsaker og har holdt griser gjennom andelsgården vår, Hokholt. Og om en skal tenke luksus i en videre forstand ... ja da er luksusen vår det at vi har tid. Tid til å være sammen som familie i alle skoleferiene. Tid til å ta imot barna etter skolen, også kl. 12:30 når skolen slutter og barna heller har lyst på en rolig ettermiddag enn SFO. Tid til å lage mat fra bunnen. Tid til å invitere til sosiale sammenkomster i det bilfrie nabolaget vårt. Tid til å stelle med hønene i hagen, tid til å engasjere oss i lokalpolitikken vår for en grønnere fremtid.

MED HÅP OM Å INSPIRERE

Samtidig, og før denne teksten begynner å ligne på et glansbilde av det som er vårt liv, må jeg avvise at vi lever i hav av

tid og harmoni. Selvfølgelig er også vår hverdag, slik som alle småbarnsfamiliers, full av oppvask, våte votter fra gårsdagen, krancling om stort og smått og en evig matpakkesmøring. Det skal også sies at vi har ofret noen karrieremuligheter, og at vi har vært heldige med arbeidsgiverne våre, som gitt oss stor fleksibilitet. Men tatt i betraktning den korte tiden som barna er små er jeg overbevist om at tid sammen er noe vi aldri vil angre.

Med dette perspektivet og med håp om å inspirere har jeg skrevet denne teksten. Med håp om at de av leserne som lengter etter og lurer på om det går an å jobbe mindre og «leve mer» skal finne motet til å prøve, om enn bare litt. Videre skriver jeg i håp om at flere skal ta opp kampen for den rolige barndommen. Begrepet tidsklemma brukes jo gjerne for å beskrive de voksnes opplevelse av livet med barn og assosieres med slitne foreldre som løper mellom buss, butikk og barnehage. Men hva med barna, hva med barnas opplevelse av tidsklemma, glemmer vi muligens barna i jakten på å rekke det neste punktet på «todo-lista» vår? Er det ikke egentlig, både fra individets perspektiv og fra et samfunnsperspektiv, nok at foreldre jobber fulltid før barna kommer og går tilbake i full jobb igjen når barna er begynt å bli store?

Og når det gjelder kampen for en rolig barndom, er jeg selvfølgelig nødt til å poengtere at den kampen også må omhandle kampen for omfordeling av ressurser og de dype samfunnsendringer. Tid med barn eller barnas mulighet for en rolig barndom kan og bør aldri være valg reservert for de økonomisk privilegerte, men en mulighet for alle familier. 🟢

Sunn økonomi med lavt forbruk?

✎ ARNE ØGAARD

Det økonomiske systemet krever en forbruksøkning som ødelegger vår klode.

Vinteren 2021 ble en vekker for norske TV-seere. I programmet Sløsesjokket fikk vi vite at vi daglig kaster tonnevis med klær, fyller 400 containere med småelektronikk, og at trailerlass med kontormøbler skrotes. Hvis alle skulle levd som oss, ville vi trengt tre hele jordkloder. Samtidig vet vi at mange lever i stor materiell nød.

Det høye forbruket medfører høye klimagassutslipp, og plastsøppel siger ut i havet samtidig som viktige naturmiljøer og dyregrupper trues av utryddelse. Enhver fornuftig tanke burde tilsi at vår livsstil er både uholdbar og urettferdig, og at vårt forbruk av energi og råstoffer må senkes betraktelig.

SHOPPESTOPP

Men hvis vi nedsetter forbruket, kan mange miste jobbene sine, og det finnes ingen enkel løsning på dette dilemmaet. Men et lite skritt i riktig retning er selvsagt å øke gjenbruk, resirkulering og reparasjoner. Det dukker opp stadig flere reparatører, men ofte blir det dyrere å reparere enn å kjøpe nytt. Det trengs derfor endringer i avgiftssystemet.

Det skjer mye spennende med resirkulering, og et

eksempel er Vestre Møbler, som har laget en benk av plast fra havet. Noen har begynt å pusse opp og selge brukte kontormøbler. På Livid tilbyr de en gratis reparasjon på buksene du kjøper. Slike tiltak hjelper selvsagt noe, men det trengs også en grunnleggende endring av det økonomiske systemet.

VI KONKURRERER OSS TIL DØDE

Vi lever en liberalistisk markedsøkonomi, også kalt kapitalismen. Drivkraften i systemet er konkurranse. Det er ikke tvil om at denne økonomien har hatt mange positive virkninger, men i dagens situasjon trenger vi noe helt annet.

Konkurranse innebærer at noen vinner, mens andre taper. De som vinner skaffer seg makt, som de kan utnytte i den videre konkurransen. Dermed ser vi at mange næringslivsaktører vokser og underlegger seg stadig nye virksomheter. Så lenge næringslivet var nasjonalt, kunne statene ha en viss innvirkning, men nå som virksomhetene er internasjonale, styrer de i økende grad seg selv. Møbelgiganten IKEA er kjent som en mester i å bokføre alle utgiftene i land med høy skatt, mens de bokfører inntektene i land med lav skatt. Mange bedrifter har baser i skatteparadis, og med stadig mer sinnrike metoder unndrar de seg beskatning. Mange av de store virksomhetene driver omfattende lobbyvirksomhet og også korrupsjon for å påvirke lovgivningen til sin fordel. Deres hovedmål er å sikre seg selv mest mulig penger og makt. Pengene samler seg dermed hos dem som har mange fra før, mens andre lever i nød, og store sosiale oppgaver forblir uløst.

VEKSTGEVINSTEN MÅ FORDELES

Mennesker har alltid hatt oppfinnerglede. Det ligger i menneskets natur å finne stadig nye og bedre løsninger på praktiske problemer. Fra den industrielle revolusjon og fram til i dag har vi hatt en fantastisk teknologisk utvikling. Den har avhjulpet slit og ensformig arbeid, men har

også gitt oss våpen til å utrydde menneskeheten mangfoldige ganger.

Nye ideer har frigjort arbeidskraft, men vi har ikke i tilstrekkelig grad klart å overføre denne arbeidskraften til helse, omsorg, undervisning og kultur. I stedet har mange måtte finne seg en plass innen kjøp og salg. Vi trenger selvsagt handel, men vi kan leve godt uten mange av de varene og ressurskrevende opplevelsene som tilbys i dag. Uten det sterke reklamepresset og materielle statusjaget kunne vi levd et bedre og mindre miljøbelastende liv.

En grunnverdi for alle mennesker er å utvikle og bruke egne evner til å gjøre noe som er til glede for andre. Det mangler ikke på meningsfulle arbeidsoppgaver, men pengestrømmen går ikke alltid dit den trengs mest. I stedet ser vi at store midler brukes til luksusforbruk, oppkjøp av andre virksomheter og forsvinner inn det store penge-spillet, som kalles finansøkonomien. Penger kan investeres i noe som gir økt produksjon, men oftest investeres de i områder med håp om verdistigning. Det er særlig disse siste pengene som skulle vært tilbakeført til de som vil arbeide i det sosiale og kulturelle feltet. Med de pengene kunne vi også raskere ha innført borgerlønn slik at flere kunne ha gjort det de opplevde som mest meningsfullt i stedet for å delta i miljøskadelig virksomhet.

En slik endring krever sterke politiske virkemidler og nye lover, men i dag ser det ikke ut til at noen politikere er villige til å gjøre det som trengs. Så lenge vi mennesker er fanget i forestillinger om at forbruk av ting og ressurskrevende opplevelser er veien til det gode liv, vil heller ikke slike politikere bli valgt. Det kreves derfor en endring av verdibevisstheten, en endring som kunne vært impulsert av et mer aktivt og verdibevist kulturliv.

HVA GJØR VI SÅ?

I juni ble det publisert en invitasjon til idedugnad for å endre utviklingen. Dessverre har Korona-situasjonen satt en stopper for flere sammen-

komster, men det utveksles fortsatt viktige tanker gjennom skrifter og nettmøter.

Men vi kan ikke bare tenke. Det trengs også aksjonsgrupper som går sammen for å styre pengestrømmene dit de er mest fruktbare. For mange vil lavt forbruk innebære at de får mer penger til disposisjon, penger som kan settes inn i Cultura Sparebank, gis til Utviklingsfondet eller bidra i folkefinansiering av samfunnsgagnlige prosjekter. Det er mye positivt vi kan gjøre med pengene våre fremfor å la dem strømme til de store gigantene, som bare blir rikere og mektigere. Men gigantene frister med de laveste prisene, noe som de har kunnet oppnå med sin konkurransemakt.

Som individer kan vi bruke penger på kultur og tjenester med lavt miljøavtrykk, men virkningen blir større dersom vi samarbeider i grupper. Slike grupper kan samarbeide med produsenter de opplever som reelt verdiskapende. I et slikt samarbeid kan det drøftes hva som skal produseres og hva som er en fornuftig pris. Disse gruppene kan samarbeide med lignende grupper både nasjonalt og internasjonalt. Gjennom slikt samarbeid kan vi gjøre viktige erfaringer som vil være til nytte i det politiske arbeidet.

Om kvekere, enkelhet og et godt arbeidsliv

✍ ØYVIN VESTRE

KVEKERE OG ENKELHET I LIVSFØRSELEN

Når det er snakk om enkelhet i livsførsel, er det nærliggende å tenke på kvekerne.

Kvekerbevegelsen oppsto i England på midten av det syttende århundre. Det var en tid preget av sterke brytninger både politisk, sosialt og religiøst. Mange reagerte på den ytre pomp og prakt som de fant, også i kirken, og søkte tilbake til det enkle livet i urkristendommen. De møttes til stille andakt uten prester eller ytre seremonier og ventet på inspirasjonen fra «det indre lys» eller «det av Gud i hvert menneske». Møtene kunne være under åpen himmel eller i enkle forsamlingslokaler.

Enkelheten i andakten gjenspeilet seg også i dagliglivet. Erfaringen med et rikt indre liv førte til et mer beskjedent ytre liv. John Woolman advarte på 1700-tallet mot rikdom fordi

- «når rikdommen øker, øker også begjæret etter mer rikdom».
- «det er nok til alles behov, men ikke til alles grådighet».

Dette peker framover mot vår egen tid og er holdninger som har fulgt kvekerne i 300 år.

Unødvendige eiendeler gir unødvendige byrder. Dersom du har dem, må du ta vare på dem. Det gir stor frihet å leve enkelt. Det er de som har nok, men ikke for mye, som er lykkeligst.

Kvekernes tro og erfaring har også ført til arbeid for sosiale reformer, som arbeid for å avskaffe slaveriet, fengselsreform, fred- og forsoningsarbeid og motstand mot krig og alt som fører til krig.

Forsamlingshuset i Rødal med kvekergruppen, fotografert i 1869

Kvekerne har ingen trosbekjennelse, men har et hefte med «råd og spørsmål». Her finner vi blant annet dette rådet:

Prøv å leve enkelt. Å velge en enkel livsstil gir styrke. La deg ikke bli overtalt til å kjøpe noe du ikke trenger eller har råd til. Følger du med på hvilken virkning livsstilen din har på den globale økonomien og miljøet?

KVEKERE I INDUSTRIEN

Utover på 17- og 1800 tallet ble kvekerne i England pionerer i undervisning og var med og utviklet ny industri. Det kan overraske at «de stille i landet» deltok i den industrielle revolusjonen og ble pionerer i utviklingen av stålindustrien, jernbanen, farmasøytisk industri, sjokoladeindustrien, bankvesenet mm. Men her var det to ting som gikk igjen:

De var svært arbeidsomme og nyskpende, og de benyttet sjelden framgangen i virksomhetene til å skaffe seg personlig makt og rikdom. Flere av de store virksomhetene ble også pionerer for å forbedre arbeidsforholdene og levestandarden for arbeiderne i en tid hvor industrialismen førte med seg dårlige helseforhold, slum mm.

CADBURY

I 1974 hadde jeg et studieopphold på Woodbrooke College i Birmingham. Jeg ønsket å finne ut mer om kvekernes innflytelse i industrien. Cadbury, som var blitt verdens største sjokoladefabrikk, lå like i nærheten. Cadbury-familien hadde startet i det små i Birmingham på midten av 1800-tallet. Etter en trang start vokste virksomheten, og Cadbu-

Fra 60 års jubileet for Scott Bader som felleseid i 1951

ry-brødrene kunne realisere sitt store ønske om å bygge en ny fabrikk utenfor byen. Her kunne arbeiderne arbeide i landlige omgivelser i en fabrikk som la vekt på gode arbeidsforhold. Det var også matservering på fabrikk, og på uteområdene var det fritidsaktiviteter og vakre hageanlegg.

Mange av arbeiderne bodde i Birmingham under kummerlige forhold. Cadbury vokste fort på 1890-tallet, og landsbyen Bournville vokste også. George Cadbury innså at dersom spekulanter fikk bygge ut nye boligområder, ville arbeiderne lide under det. Han startet et arbeid som har satt spor etter seg. Store landområder ble kjøpt, og Cadbury startet med sosial boligbygging. Det ga lavere bokostnader og en god standard. Det fulgte også med hager og fritidsanlegg.

På 1900-tallet ble Cadbury omdannet til et aksjeselskap. Arbeiderne fikk også aksjer og innflytelse.

Likevel ble dette begynnelsen til slutten for det sosiale eksperimentet dette var. Da jeg var der i 1974, ble Cadbury kjøpt opp av Schweppes, og familiene til de arbeiderne som hadde fått aksjer var blant selgerne. For dem var dette bare blitt nedstøvede papirer.

SCOTT BADER COMMONWEALTH

Vi skal nå se på en fabrikk som er blitt en av de mest spennende arbeidereide fabrikker i verden.

I 1951 ble fabrikk gitt til arbeiderne og omdannet til et felleseie (Commonwealth). Ernest Bader ville skape et alternativ til en tradisjonell kapitalistisk virksomhet, og dette har vist seg å være svært bærekraftig. De har en eierstruktur som hindrer oppkjøp, og de kan derfor drive langsiktig planlegging.

Scott Bader Felleseie er grunnlagt på kvekerprinsipper:

- Like muligheter (fordeler er tilgjengelige for alle)
- Medbestemmelse for alle
- Like mulighet til å være med på sosiale/samfunnsaktiviteter
- Medansvar for alle
- Utviklingsmuligheter for alle
- Løse konflikter ikke-voldelig gjennom dialog.

«Konstitusjonen» er revidert flere ganger, men kjernen er beholdt. Scott Bader har ansvar for alle medarbeiderne, skal være til nytte for samfunnet og etterleve kravene til miljø og ressursbruk.

Dersom det blir svikt i aktiviteten av

ulike grunner, skal man unngå oppsigelser og dele det arbeidet som er.

Scott Bader skal fortsatt ikke være leverandør til krigsindustrien.

Som kjemikaliebedrift er miljøkravene prioritert, og de skal være klimanøytrale i 2036.

Da jeg besøkte Scott Bader i 1974, la Ernest og Godric Bader vekt på hvordan medbestemmelsen var blitt utviklet. De hadde medbestemmelse ved allmøter og ved representasjon hvor grupper eller avdelinger valgte representanter. I dag er Scott Bader til stede i alle verdensdeler, og for helheten er det et representativt demokrati.

Et minne fra lunsjen hos dem sitter sterkt igjen. Medarbeiderne diskuterte saker som skulle opp til beslutning på allmøte. Der var forskningssjefen likeverdig med sjåføren.

Vi fikk også vite at lønnsforskjellene her var en brøkdel av det som var vanlig i engelsk industri ellers.

Lønn betyr ikke alt. Forskningssjefen ville fått mye høyere lønn i «vanlige» bedrifter, men der var det ikke vanlig at medarbeiderne satt ved lunsjbordet og diskuterte hvordan bedriften skulle drives.

Synlig reparasjon

✂️ EVA KITTELSEN

Reparasjon er nærmest en glemt kunst. Etter den industrielle revolusjon ble klær mye mindre kostbare, og reparasjon ble mindre vanlig, med noen unntak, som under 2. verdenskrig. Med økt bevissthet rundt den negative miljøpåvirkningen av klesproduksjon skyller en ny reparasjonsbølge over verden, og håndverket reiser seg som en Fønix fra asken.

REPARASJON – EN STILLE PROTEST

I en hverdag som ofte er preget av perfektionisme og overforbruk, blir reparasjon en meditativ, rolig, men like fullt tydelig protest mot bruk- og kastsamfunnet. Som Kate Sekules sier i boken "Mend!" er det å bære en synlig reparasjon «å erklære uavhengighet fra den sykelige forbrukskulturen, med et vakkert arr og en hedersmedalje».

Jeg er utdannet mote og tekstildesigner og har jobbet med produktutvikling og innkjøp i Varner-gruppen. Jeg har også vært produktsjef og mønsterkonstruktør i oppstartsbedriften Fair & Square, som har som hovedmål å skape flest mulig gode arbeidsplasser i tekstilbransjen. Noen kjenner meg kanskje igjen fra symesterskapet, der jeg var finalist i 2015.

Etter en hektisk arbeids-hverdag ga mamma permisjonen med mitt andre barn meg tid til mye refleksjon mens jeg satt og ammet. Det var da jeg ble ekstra interessert i reparasjon, spesifikt synlig reparasjon. Jeg ønsket å formidle at reparasjon kunne være fint og verdifullt i seg selv. Tekstilkunstnere som Tom Van Deijnen og Celia Pym var til stor inspirasjon. Jeg lot meg også inspirere av den japanske reparasjonsteknikken kintsugi, der man reparerer knust porselen og keramikk med limstoff iblandet støv fra edle metaller, som gull. Slik blir den ødelagte og reparerte gjenstanden bokstavelig talt

mer verdifull enn da den var ny. Istedenfor å bruke gull brukte jeg håndarbeid, som broderi, sammen med tradisjonelle reparasjonsteknikker. Enhver teknikk som brukes som dekor på tekstil kan inkluderes i reparasjonsarbeid. Det er

Eva Kittelsen med cardigan med synlig reparasjon.

gøy og kreativt! Det løfter også frem håndarbeid, som gjennom alle tider, også i dag, er både undervurdert og underbetalt.

MEDITATIVT, KREATIVT OG MILJØVENNLIG

Å reparere for hånd, som jeg foretrekker, tar litt tid og det er veldig medi-

tativt. Hånd søm tvinger oss til å roe ned tempoet og skaper et pusterom i hverdagen. Det er ikke rart det er mange som blir bitt av reparasjonsbasillen. Det er kreativt tilfredsstillende, og det er bra for miljø og klima. Mestringsfølelsen blir ekstra stor når man vet at man har gjort noe positivt for kloden og samtidig fått et fysisk eksempel rett foran øynene sine på at problemer kan løses. Det gir håp.

Synlig reparerte klær utfordrer mange av tankene og prioriteringene som er dominerende i samfunnet i dag. Det er ikke bare klær som kan bli finere etter de er ødelagt og reparert. Jeg har selv kjent på kroppen bi-effektene av å tro man må klare alt, ikke ta seg tid til hvile og restitusjon og kun fokusere på prestasjoner. Når vi skammer oss og glemmer bort det vi ser på som svakheter i oss selv eller andre, ender vi opp med skjøre mennesker og et skjørt samfunn. Vi må tørre å anerkjenne og omfavne forandring og slitasje og det "uperfekte". Da kan vi gjøre det som trengs for å skape mer trygghet og bli sterke og motstandsdyktige, som individer, i nære relasjoner og som storsamfunn.

NETTBUTIKK FOR REPARASJONSUTSTYR

Jeg har formidlet synlig reparasjon gjennom sosiale medier i rykk og napp siden 2016, ved siden av annet arbeid. Etterhvert ble det også en del kurs og

foredrag. Da covid-19 satte en stopper for dét, satset jeg fullt og helt på nettbutikken www.myvisiblemend.no, som åpnet 24.06.2020. Der får man kjøpt utstyr for synlig (og usynlig) reparasjon av klær og tekstiler. Butikken er i sterk vekst. Jeg forventer en omsetning på minst 1 000 000 i 2021. Startkapitalen var på under 10 000 kr.

I nettbutikken får man kjøpt mye “ordinært” sy-utstyr også, men alle produktbeskrivelser har reparasjon som innfallsvinkel. Etter hvert som omsetningen vokser kan nettbutikken finansiere mer digitale veiledninger og instruksjoner, som igjen vil gi økt trafikk og omsetning.

Det er ikke mye man trenger for å komme i gang med reparasjon. Man trenger ikke kunne sy engang! Hull i dunjakker kan fikses med selvklebende nylonlapper. Cashmirkammer og nuppefjernere kan friske opp gamle ullplagg. Tekstilmaling og strykemerker kan kamuflere hull og flekker. Det er også gøy å oppdage alle de spennende teknikkene og verktøyene som faktisk finnes, som kan gjøre arbeidet både lettere og morsommere. Med nål og tråd kommer man langt.

Du kan lære mer i Facebook-gruppa MyVisibleMend, som jeg startet i april 2020. Den har nå 3000 flittige medlemmer. Flere reparasjoner legges ut daglig, og tips og råd deles ivrig.

Hvilken vei reparasjonsbølgen vil ta, om den vil bli forringet av nyproduksjon av “ferdige” stopper og lappinger utført av underbetalte arbeidere med dårlige rettigheter, vil tiden vise. Enn så lenge jobber jeg og mange andre

#Beemending for å dekke flekker. Foto: Yury Rogachev.

iherdig med å treffe den gode balansen imellom det hyper-kommersielle og det idealistiske. Kanskje motebransjen kan være en del av løsningen på utfordringene den har vært med på å skape?

VÅG Å DRØMME!

Jeg drømmer om en fremtid der vi spør hverandre hvor vi har fått vår nyeste reparasjon utført, fremfor hvor vi har kjøpt våre nyeste klær. Jeg fantaserer om at vi en dag er stolte over å slite ut klærne våre og la reparasjonene de har formidle noe om reisen gjennom livet. Jeg forestiller meg en fremtid der merkevarer har utviklet sine egne reparasjonsuttrykk og reparasjonsestetik. Jeg ser for meg at vi kan gå inn i en

butikk og bestille reparasjoner vi velger fra prøvelapper og kataloger. Vi prater over disken om de andre reparasjonene på plagget og hvor og når de ble utført. Jeg ser for meg butikker der merkevarens brukutvalg vil være større enn det nyproduserte. Klærne er så klart etisk produsert, av god kvalitet og gjerne kun delvis montert så de tilpasses kunden. Et samfunn med klær som er laget for å vare, som samtidig får lov til å forandre og utvikle seg. Gjennom reparasjonene blir det rom for våre egne personlige uttrykk på plaggene vi bærer. Til slutt er kanskje de eldste, mest brukte plaggene vi har også de aller mest verdifulle. 💡

myvisiblemend.no
[@myvisiblemend](https://www.instagram.com/myvisiblemend)

Vintage stoppeapparat fra England. Nyproduserte fra Russland kan kjøpes hos myvisiblemend.no

Reparasjonene gir plaggene et personlig uttrykk.

Slik finner du reparatørene

✍ MARTE ROSTVÅG ULLTVEIT-MOE

Det er bedre med to reparatører enn ingen reparatører. Det rike oljelandet Norge har flere reparatører enn du kanskje tror.

Reparatør-bransjen i Norge består i hovedsak av små bedrifter, mange med bare en eneste ansatt. Disse bedriftene har som oftest lite eller ikke noe markedsføringsbudsjett. Mange av dem jobber i bakgårder, kjellere eller andre litt bortgjemte steder. Let, og dere skal finne:

TA VARE PÅ DET DU HAR

Et bra sted å begynne når noe er ødelagt, er Naturvernforbundets nettside www.tavarepadetduhar.no. Her ligger både tips til hvordan man kan gjøre enkle reparasjoner selv og en søkefunksjon for å finne reparatører i hele landet. Men det er mange flere reparatører enn de Naturvernforbundet oppgir. I Moss kommune, som har 30 000 innbyggere, har Framtiden i Våre hender funnet 20 reparatører (søk etter Reparasjonsguiden på www.fivh.no). Miljøpartiet

De Grønne i Kristiansand har funnet 67 reparatørbedrifter i kommunen, oversikt per november 2020 ligger på denne nettsiden: <https://bit.ly/2O3i3bj>

GAMLE OG NYE

Hvis du vil lete etter flere reparatører der du bor, så begynn med å søke på gulesider.no. Mange av de tradisjonsrike reparatørbedriftene er oppført der. Nye reparatørbedrifter som fikser mobiler, datamaskiner og annen elektronikk er som regel flinke til å være synlige på nettet, så de kan man ganske enkelt søke opp. Når det gjelder reparasjoner av hvitevarer (kjøleskap, vaskemaskiner etc.), finner du bedriftene fra hele landet på disse nettsidene: www.elesco.no og www.es-kjeden.no.

BY OG LAND

Reparatører jobber også i mindre kommuner. I Søgne, som hadde 11 000 innbyggere før de ble slått sammen med Kristiansand, fant MDG både sykkelverksted, systue, knivsliper, seilmaker, to møbelreparatører og et merkeverksted for gressklippere. Mange

av reparatørene bruker stort sett bare jungeltelegrafen til markedsføring. Da vi lette etter reparatører i Søgne, fikk vi mange nyttige tips fra de ansatte i helsekostbutikken på Tangvall.

VAREHANDELEN FIKSER OGSÅ

Ikke alle reparatørene er selvstendige verksteder. Mange sportsbutikker har for eksempel eget sykkelverksted, som tar imot alle kunder uansett hvor sykkelen er kjøpt. Varehandelen vil trolig satse mer på reparasjoner framover. Jernia-kjeden jobber for at 40 % av omsetningen innen fem år skal komme fra reparasjoner, tjenester/utleie og reservedeler. Jernia i Kristiansand sentrum har begynt å tilby reparasjoner, de fikser blant annet griller og sliper kniver. Spør i din faghandel om hva de kan reparere eller hvilke reparatører de samarbeider med.

HEMMELIGE TJENESTER

Et siste tips er å lete etter hemmelige reparatører. Ditt lokale sveiseverksted annonserer neppe med at de kan fikse bein på en kontorstol, men de kan hjelpe deg likevel. En snekker eller treskjærer kan kanskje lage et nytt håndtak. Hvitevare-reparatøren kan også fikse ei lampe. Bunad-eksperten der du bor kan kanskje hjelpe deg med å reparere ei jakke? Spør pent, og ikke klag på prisen.

Det er mer miljøvennlig å fikse på tingene sine enn å kjøpe nytt. Noen ganger er det også penger å spare på å bruke reparatørene. I tillegg bidrar du til å sikre grønne kompetanse-arbeidsplasser i ditt nærmiljø, ofte i små bedrifter som er eid av arbeiderne selv. Lykke med reparatør-jakta! 🍀

Olav Sigurd Lid (til venstre) hos Nordby sykkelforhandler i Kristiansand kan reparere sykler. Marte Rostvåg Ulltveit-Moe fra Miljøpartiet De Grønne kan finne reparatører og skryte av dem. Foto: Marie Svendsen Øvland.

Leserbrev

Miljøvennlig utbygging

Jeg så i Pengevirke 3/20, at dere ønsket innspill til hvordan en kan bygge mer miljøvennlig. Etter et yrkesliv i kulturminnevernet vil jeg slå et slag for å gjenoppfriske gammel norsk byggeskikk, og så kan vi bruke og videreutvikle det gode fra den.

For det første var det vanlig at byggingen i de ulike landsdelene var tilpasset lokalklima og tilgjengelig materialer, og det som var mulig med disse.

Byggematerialet var mest tre, for skog har vi alltid hatt. Skogrike innlandsbygder produserte laftede ferdighus der tømmeret ble fløtet eller kjørt til den skogbare kysten. Tre er både naturvennlig i seg selv og forurensar heller ikke etter at huset er revet. Det som var brukbart, ble gjenbrukt. Laft er enkelt å demontere slik at huset lett kunne flyttes og bli gjenreist et annet sted. I trebare områder benyttet de dessuten trebesparende teknikker, især i uthus. Riktig og godt tørket trevirke er svært bestandig. Godt malmet furu står i flere hundre år!

Hus ble plassert minst mulig vær- og rasutsatt. Det siste vet vi ikke alltid var lett under bratte fjellsider på Vestlandet. Men hus ble ikke plassert oppe på utsatte topper for utsiktens skyld, som vi gjør nå. På Vestlandet var den ytre bordkledningen liggende og overlappende som på klinkbygde båter. Da er det lett å skifte ut råtne bord. Fordi den var liggende ble ikke vannet så lett presset inn mellom bordene der regn så godt som alltid er forbundet med vind, slik at væten driver langs veggen. Av samme grunn var panelet stående på Østlandet, for der driver regner mest rett ned. De

tradisjonelle nordlandshusene hadde ofte en skjå i enden mot værsiden, som en form for isolering. På landsbygda ble husene heller aldri bygd på beste dyrkingsjorda. Den trengtes til familiens livsopphold.

Bolighusene var toetasjes (etter at det ble vanlig med ildsted med fast pipe), og ikke alt på ett plan, som vi ofte har bygget. Det fordrer mindre oppvarming fordi rommene i annenetasjen får gulvvarme fra de oppvarmede rommene i første. Gamle og syke som hadde vondt for å gå i trappa, holdt til i kammerset i første etasje.

Flate tak har ikke vært vanlig i vårt klima. Det vanligste var et ikke for bratt saltak. Da blir ikke nedbøren så lett liggende og tyngde ned taket. De veldig bratte takene ble ikke brukt, for da raser snøen ned hele tiden. Den skikken kommer fra Alpelandene der snøen skal rase over taket fra det bratte fjellet over.

«God byggeskikk skal være en syntese av fortidens erfaringer, nåtidens muligheter og fremtidens forventninger», ifølge professor Tore Brantenberg.

Dersom dette kan være til noen slags nytte, er jeg fornøyd!

Turid Følling Eilertsen

Red. anm. Takk til Turid Følling Eilertsen for dette interessante bidraget. Vi oppfordrer Pengevirkes lesere til å skrive til oss med kommentarer og innspill til temaer som har vært tatt opp i bladet. Kanskje blir det ditt brev som kommer på trykk neste gang.

Foto: Adobe Stock

Smånytt

Mindre kasting, mer reparasjon

Forsikringsselskapet Fremtind erstatter skader for mer enn 7 milliarder kroner i året. Ved å inngå avtaler med selskaper som tilbyr reparasjonstjenester vil de redusere sitt klimaavtrykk. Blant annet setter de seg som mål å reparere 80 prosent av alle mobilska-der, ca. 40 000 pr. år, som de anslår vil redusere klimaavtrykket med 3 500 tonn CO₂ hvert år. Det tilsvarer ca. 40 000 flyturer fra Oslo til Bergen. De har også et mål om å reparere 60 prosent av skadede PCer.

Foto: Adobe Stock

Økologisk kretsløpsjordbruk – bra for klimaet

Artur Granstedt har studert den biodynamiske forsøksgården Fokhol i perioden 2014 og 2017 og sammenlignet resultatene med norsk jordbruk forøvrig, og konklusjonene er svært interessante når det gjelder klimapåvirkning. Kretsløpsjordbruket er blant annet kjennetegnet ved allsidige vekstskifter og kombinert plantedyrking og husdyrhold, tilpasset gårdens forproduksjon.

Klimabelastningen fra arealene på Fokhol Gård ble anslått å være mer enn 60 prosent lavere sammenliknet med gjennomsnittet for norsk jordbruk, regnet per megajoule i matvarer. Klimabelastende utslipp av metangass fra dyrenes fordøyelse og utslipp av nitrogenforbindelser fra jord, planterester og gjødsel antas helt eller delvis å bli kompensert av karbonbinding i jord med biodynamiske dyrkingssystemer. Tilsvarende fremgår også fra andre forsøk hvor det inngår flerårig eng i vekstskifte med åkervekster og tilførsel av kompostert husdyrgjødsel.

Rapporten fra prosjektet, «Bærekraftig matproduksjon med søkelys på næringsbalanse og klima» er oversatt og tilrettelagt av Emil Mohr og Morten Ingvaldsen. Den kan lastes ned her: <https://bit.ly/3jDmMfq>

Bærekraftig matproduksjon med søkelys på næringsbalanse og klima

Studier av den biodynamiske kretsløpsgården Fokhol Gård og norsk jordbruk 2014-2017

Artur Granstedt - Nordisk Forskningsring for Biodynamisk Odling

Oversatt og tilrettelagt av Emil Mohr og Morten Ingvaldsen

InMo DAFokhol Gård 2020
www.fokhol.no

Forbruksbasert klimaregnskap for Norge

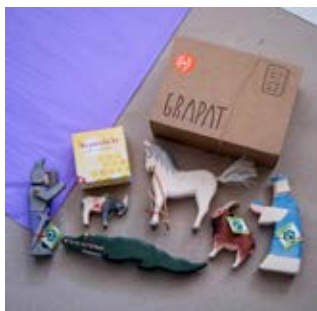
Mye av det vi forbruker er produsert i utlandet, og store deler av utslippene som er knyttet til disse varene og til nordmenns reiser og forbruk i utlandet, blir ikke regnet med i det norske klimaregnskapet. Dette har Kjartan Steen-Olsen undersøkt, og resultatet er blitt rapporten «Forbruksbasert klimaregnskap for Norge», som er utgitt av Framtiden i våre hender. Nesten halvparten av de forbruksbaserte utslippene skjer utenfor Norges grenser. Erfaringen fra Sverige, som allerede har et offisielt forbruksbasert klimaregnskap, er at folks entusiasme for togreiser blomstret opp når de fikk se hvor store utslipp det var fra flyreisene. Framtiden i våre hender mener at et forbruksbasert klimaregnskap er et viktig verktøy for å utvide debatten om klimapolitikken og ressursforbruket i Norge. Rapporten kan lastes ned her: <https://bit.ly/379wtNT>

Naturlige leker

Dette er butikken for deg som er glad i naturmaterialer og vakre farger og former. I nettbutikken alvebarn.no finner du giftfrie, plastfrie leker – som treleker, tøydukker, pentatonfløyter, klokkespill og regnbuefarget silke til utkledding og lek. Her er også tegne- og malesaker og utstyr til håndverksaktiviteter, blant annet ull, filt, bivoks og treperler. Men det er bare litt av skattene du kan finne i denne spennende nettbutikken. Hvis du er syglad, kan du glede deg over fine stoffer i lin, bomull og oljelerret. Bomullstyll, cordfløyel, frotte og musselin. Du finner også et utvalg av ferdige klær til baby, barn og voksen, alt i gode naturmaterialer. Og enda er det mer.

alvebarn.no

Bakteriebasert betong kan gi stor klimagevinst

Byggebransjen står for enorme klimautslipp, og sement, som er binde-middelet i betong, står for mer enn 5 prosent av verdens klimautslipp. Det skjer i forbindelse med at kalkstein varmes opp til en temperatur på 1450 grader. SINTEF forsker på hvordan vi kan erstatte denne sementen med sement som er laget ved hjelp av tilsetning av spesielle bakterier til kalkstein og sandpartikler, uten oppvarming. Produktet kalles BioZementBZE. SINTEF estimerer at bruk av denne sementen vil kunne redusere de globale utslippene med opptil 80 prosent sammenlignet med konvensjonell sement. I første omgang ser forskerne på hvordan de kan bruke denne teknologien til å lage murstein, som trolig bare vil ha rundt ti prosent høyere kostnad enn normalt.

Kilde: Gemini.no

Foto: Adobe Stock

Gjenbruk i Kristiansand

Det er lite miljøvennlig at fine klær blir hengende ubrukt i skapet fordi de ikke passer lenger, eller fordi du føler at fargen eller fasongen ikke er riktig for deg. Da er det bedre at de kan få et nytt liv hos noen som setter pris på dem.

Hos 2liv.no i Kristiansand kan du leie en stand for en periode og selge dine brukte barne- og dameklær. Ukeleien begynner på 195 kroner (lavere ukespris ved lengre periode), og leieperioden er fra 1 uke og oppover. Du merker og priser selv varene, så selger butikken dem for deg, og du får utbetalt 85 % av salgssummen når leieperioden er over. Enkelt og miljøvennlig. Vi gratulerer 2liv med ett-årsdagen, som var 8. februar.

2liv.no

Å leve etter ikkevoldsprinsippet

✍ ASLAK INDREEIDE

På et småbruk i Trautskogen i Innlandet forsøker Silje og Aslak Indreeide å leve etter noen av prinsippene de mener er viktige. Silje er yogalærer med utdanning fra Bihar School of Yoga i India, og Aslak er agonom i økologisk jordbruk fra Sogn jord- og hagebruksskule.

For Silje er ahimsa, ikkevoldsprinsippet, en viktig del av den yogiske livsstilen.

Måten en lever på er ifølge den yogiske tradisjonen Silje følger viktigere enn fysiske stillinger, og den viktigste av disse levereglene er ahimsa.

Ahimsa strekker seg mye lenger enn å avstå fra vold mot menneskene rundt deg. Prinsippet utfordrer måten å tenke på rundt alt fra klesbruk, transport, maten vi spiser og hvordan vi oppfører oss mot andre. Til og med måten vi steller hagen på omfattes av dette prinsippet.

NÅR UTØVER DU VOLD?

Det er velkjent at å slå en annen person er å utøve vold, men hva om du kjøper et plagg som er produsert under skadelige arbeidsforhold og av materialer som er dyrket slik at det skader både jord, dyr, vann og menneskene som dyrker det fram? Er det å utøve vold? Er det vold å bruke klær laget av plast slik at det lekker små biter av plast ut i vannet hver gang du vasker det? Plastbitene brytes ikke ned, men blir til mikroplast som kan

gjøre stor skade på organismer som lever i og av havet.

Det er vanskelig å gi klare svar på disse spørsmålene, men de er viktige å stille seg. Ved å kjøpe varer som er produsert under anstendige forhold og klær som er laget av naturmaterialer legger en til rette for bedre liv for arbeidere og at klær som er utslitt kan brytes ned å bli en del av en naturlig syklus. Ved å reparere klærne så de varer lengre bidrar en til å redusere produksjon av tekstiler, og dermed minske presset på verdifull matjord. Maten du

spiser kan være produsert på andre sida av kloden med innsatsfaktorer som også har reist langt, eller den kan være produsert med lokale ressurser av en gårdbruker ikke langt fra deg. Eller så kan gårdbrukeren i nærheten av deg ha produsert maten ved hjelp av fôr fra Brasil og ha problemer med å håndtere dyremøkka fordi arealene han har ikke står i forhold til størrelsen på besetningen, mens varene som har reist langt er produsert etter strenge etiske og miljømessige standarder. Hva er best da?

Det kan være overveldende å skulle

prøve å sette seg inn i hva som er riktig og å skulle få gjennomført det. Enklere er det å gjøre noe konkret. Noe som er bra for livene rundt deg. Plant en bærbusk eller et frukttre om du har en ha-geflekk, eller ha noen blomster eller urter i en veranda-kasse. Slik kan du stimulere jord-, dyre- og insektliv, og du kan gi dine medmennesker noe vakkert å se på. Orker du ikke plukke bærene kan de bli mat til fugler.

SKÅNSOM DRIFT FOR ØKT BIOMANGFOLD

På småbruket Nyland drives også produksjon av grønnsaker, egg, honning, frukt og bær. Aslak dyrker til familien og yogakurs på småbruket, men selger også grønnsaksabonnement og overskudd gjennom REKO-ringen. Det er liten tvil om at det moderne jordbruket har gjort stor skade og ført til store ødeleggelser av jord og viktige leveområder for mange dyr. Ønsket om billig mat og størst mulige bruk drevet av

Familien – Silje, Aslak, Lykke og Embla. Foto: Gry Traaen

Yogarommet Anahata (betyr hjerte-senter) på Trautskogen.
Foto: Illusion Photography

Silje Sridharana Indreeide, 39 år, driver yogaskolen Anahata Yoga og underviser i Eidsvoll, hjemme på Nyland og ved kurssteder rundt i landet.

Aslak Indreeide, 44 år, jobber som vernepleier og økobonde på småbruket Nyland på Trautskogen, Nord-Odal.

Barn: Lykke, 10 år og Embla, 7 år

www.smaabruketiskogen.no

anahatayoga.no

Podcast: Anahata -kortreist yoga

maskiner framfor arbeidskraft har gjort det ulønnsomt å drive små, allsidige bruk basert på lokale ressurser. Uansett driftsform vil enhver form for jordbruk kreve inngrep i naturen, men de kan i større eller mindre grad gjøre forsøk på å ta vare på naturen rundt seg ved å legge til rette for biomangfold over og under jorda. Ved å drive en allsidig dyrking med en blanding av ett- og fler-årige vekster, bier som høster nektar fra skogen og planter vi dyrker og høner som får være ute og rote i jorda, prøver vi å finne driftsformer som kan være skånsomme, bygge jord, stimulere til økt biomangfold og bygge på lokale ressurser.

IKKE BARE ENKELT

For oss er disse idealene drevet av en kjærlighet til natur og mennesker og en visshet om at vi er en del av naturen med de begrensninger og muligheter det gir. Men selv om vi er klar over alt dette, er det ikke enkelt å leve helt etter våre egne idealer. Vi bor avsides, og det blir mye bilkjøring, enten det er barn som skal til skolen, varer som skal fraktes til kunder, kursdeltakere som kommer hit eller at vi skal på- eller får besøk. At vi har en elbil gjør

ikke frakten miljøvennlig, men kanskje litt mindre miljøskadelig. Produksjon av batterier gir store naturinngrep, ofte under dårlige arbeidsforhold. Veibygging legger mye verdifull matjord under seg. Biene fores med sukker om vinteren, hønene får innkjøpt kraftfôr. Sukker som har reist langt og korn som strengt tatt kunne vært menneskemat.

Likevel synes vi at vi har kommet et stykke på vei. Når noen kommer hit,

ønsker vi at de skal kjenne på roen som ofte jages bort i et liv hvor jakten på flere ting kan overskygge det meste, enten en vil eller ikke. Roen kan komme gjennom yoga, meditasjon, arbeid med dyr og planter eller ved bare å være stille og lytte til lydene i naturen. Roen kan føre til økt bevissthet om hva som er viktig for en i livet, og forhåpentligvis kan et besøk her inspirere til å forsøke noe nytt.

ET ENKLERE LIV

Å bo her gir oss muligheten til å dyrke og foredle en god del av vår egen mat, få mye frisk luft og oppleve naturens endringer uten å måtte reise noe sted. Dette er ting vi setter stor pris på og som vi gjerne vil gi videre til våre barn. Vi har færre valgmuligheter enn i byen, men det kan også være en befrielse og gjøre det enklere å få tid sammen, redusere unødig forbruk og slippe stresset med hele tida å bli utsatt for fristelser. Det kan være både travelt og stressende å bo på et småbruk hvor jord og bygninger skal holdes i hevd, men det føles meningsfullt. 💧

✳ Nyland Gård AS og Silje og Aslak Indreeide er kunder i Cultura Bank

Vinterstemning. Foto: Karin Tanderø Schaug

Rydd én gang for alle!

✍️ JEANETTE BRETTEVILLE

Hvis du hører til dem som kjemper en evig kamp mot rotet, så kan kanskje Jeanette Bretteville hjelpe. Gjennom firmaet sitt Rydd i rot hjelper hun folk med å rydde seg til et bedre liv.

“Jeg har gått ned tre kilo.”

“For pengene jeg har spart dette året kan jeg endelig få gjennomført drømmereisen.”

“Jeg har fått en mye bedre relasjon med mannen min.”

“Dette ble året jeg endelig begynte å trene.”

Disse uttalelsene kan mange kjenne seg igjen i, og de handler om forskjellige utfordringer i livet; Relasjoner, økonomi, fysisk og psykisk helse.

Du vil kanskje derfor bli overrasket når jeg forteller deg at det er en fellesnevner her, og den handler om...rydding!

Jeg får ofte spørsmål om hvordan en vanlig arbeidsdag ser ut for meg. Min jobb er først og fremst å være nysgjerrig, arbeidsfri og til stede. Vi starter med en prat på telefon for å bli litt kjent. Deretter møttes vi hjemme hos klienten. Det første møtet handler alltid om visjonen. Hvilke mål skal vi oppnå?

“Jeg ønsker å leve et liv uten rot” blir for vagt. Vi tenker dypere. Vi tenker konkret. Hvordan ser ideal-hjemmet ut? Hvordan føles det å komme hjem? Hvordan ser livet ut når vi er ferdig? Hva er det som gir glede?

ROT OG SKAM

Mine klienter har alle unike historier, men altfor ofte er det én ting som forbindes med rot, og det er skam.

Jeg ber klientene pent om ikke å gjøre noen forberedelser før jeg kommer. Jeg vil gjerne se hjemmet slik som det er, så jeg lettere kan kartlegge hvor skoen trykker. Likevel rydder folk. Gjerne panisk kvelden før. Mange skammer seg for å motta hjelp til å rydde hjemmet sitt. Det gir dårlig søvn natten før jeg kommer, men når det er sagt; alle sover veldig godt etterpå!

Mange bestiller PT timer på treningsstudio, og noen har vaskehjelp. Det å få hjelp til å rydde sitter ofte litt lenger inne. Alle kan rydde, og alle kan trene. Du må bare finne riktig metode for å få et varig og godt resultat. Sånn er det med trening, og sånn er det med rydding.

KONMARI-METODEN

KonMari – metoden ® (også kjent som Marie Kondo-metoden) ble utviklet av Marie Kondo, som er en japansk organiseringsguru og bestselgende forfatter av blant annet boken «The Life-Changing Magic of Tidying Up». Med metoden til Marie Kondo ryddes det én gang for alle. Man tar for seg kategori for kategori av ting inntil hjemmet reflekterer det livet man ønsker å ha.

Hovedprinsippet er ganske enkelt – du fokuserer på det du er glad i. Det handler ikke om å bli kvitt ting, men å beholde det du elsker.

I stedet for å organisere rom for rom organiserer denne metoden etter kategori.

Først klær, deretter bøker, papirer, etterfulgt av komono (nesten alt annet), og til slutt sentimentale ting. Det er vanligvis ikke nødvendig å investere i dyre oppbevaringsprodukter. De fleste elementene du trenger for å organisere, har du allerede hjemme.

Det er dyptgående å rydde på denne måten.

Målet er at du får tillit til at du har det du trenger på alle plan.

EGNE ERFARINGER

Jeg har ryddet så lenge jeg kan huske og har alltid elsket å tenke ut praktiske løsninger enten det har vært hjemme, på jobb eller for venner og kjente.

Rot gjør meg nysgjerrig, og jeg møter det med respekt og ydmykhet. Jeg synes det er like gøy å stupe inn i barnerom, kjeller og loft som å sortere uåpnede regninger og ringe kreditorer.

Jeg kjenner dypt på at vi har et ansvar for miljøet og andre mennesker. Det er derfor viktig for meg med gjenbruk i alle former, og jeg inkluderer dette i arbeidet mitt.

Jeg fikk kjennskap til KonMari-metoden gjennom at jeg selv ryddet og ryddet uten noen gang å komme i mål. Begge foreldrene mine døde og etterlot seg et hus fylt med ting og tang som de hadde samlet opp gjennom livet. Da mannen min og jeg flyttet hjem i barndomshjemmet mitt med et flyttelass på størrelse med et allerede komplett hjem, ble det uutholdelig. En venn anbefalte meg boken til Marie Kondo, og for første gang gav ryddingen resultater.

Jeanette Bretteville

Marie Kondo metoden er mest kjent for nettopp bretingen. Målet er å brette klærne slik at de passer inn i skuffen eller hyllen slik bøker gjør i en bokhylle. De skal være brettet til et enkelt glatt rektangel, som skal kunne stå av seg selv. Det krever litt øvelse, men det går lettere enn du tror.

Gode resultater der og da, men det som var det aller beste var at det varte. Forandringen var helt utrolig! Jeg er litt lei meg for at jeg ikke tok flere bilder fra den gangen jeg startet.

Det er alltid motiverende med før- og etterbilder, men de største forandringene skjer imidlertid på innsiden der kamera kommer til kort.

VARIGE RESULTATER

Klientene mine er strålende fornøyde når hjemmet er ryddet, og jeg opplever at de både har endret tenkemåte og ofte fått et nytt syn på livet. Sannheten er at ryddingen har endret fremtiden deres. Ved å få orden og system i eget hjem får man lettere orden på livets øvrige områder. Du blir mer oppmerksom på hva du trenger og ikke trenger i livet ditt, samt hva du bør og ikke bør gjøre.

Rydding har en enorm innvirkning på psykisk helse og sosiale relasjoner, og jeg føler meg privilegert som får være med i prosessen for å bedre livskvaliteten til folk.

For når alt kommer til alt handler det om å finne gleden!

ryddirot.no

✱ Rydd i rot er kunde i Cultura Bank

Vil du begynne å rydde?

Før du velger hva du skal ta vare på, samler du alt du har i kategorien på ett sted.

Første kategori er klær.

Start med å gå igjennom hvert eneste rom i huset. Ta med deg alle klesplagg du finner og legg på ett sted. Plukk deretter opp hvert enkelt plagg og kjenn etter om de gjør deg glad. Disse plaggene og bare disse skal du beholde.

Følg denne metoden for hver kategori.

Neste kategori er bøker, papirer, deretter det vi kaller komono. Det er alt annet du har i huset, inkludert toalettbørsten.

Til slutt tar du sentimentale ting slik som for eksempel barnetegninger, arvegods, kosedyr, diplomer og pokaler, kjærlighetsbrev og bilder.

Bærekraft ute i den store verden

✍ KJELL FREDRIK LØVOLD, BANKSJEF, DAGLIG LEDER

Det er blitt betydelig økt oppmerksomhet om bærekraft i næringslivet, og spesielt i finansnæringen, i løpet av de to-tre siste årene. Dette representerer en utvikling som Cultura Sparebank med sitt spesielle verdigrunnlag må forholde seg til. EUs taksonomi er et betydningsfullt element i denne utviklingen.

Taksonomien er et klassifiseringssystem, som skal kunne brukes til å avdekke om økonomiske aktiviteter er bærekraftige. Målet er å fremskynde det grønne skiftet i Europa. Et utkast til taksonomi er i løpet av 18 måneder blitt utarbeidet av en ekspertgruppe. Dette første utkastet har deretter vært ute på høring. Det er mottatt over 50 000 høringssvar. Prosessen følger alminnelig lovgivningsspor i EU. Det forventes at den politiske behandlingen vil komme så langt i løpet av 2021 at deler av taksonomien kan tre formelt i kraft pr. 1.1.2022.

EUs taksonomi sees gjerne i sammenheng med FNs 17 bærekraftsmål. Disse har også fått stor internasjonal oppmerksomhet de senere årene.

Cultura har en helhetlig strategi, som er egnet til å bevare bankens posisjon som ledende når det gjelder utvikling av bærekraftig bankvirksomhet. Der andre er opptatt av å redusere skader på naturen, fremhever Cultura betydningen av en sunn relasjon mellom menneske og natur. Dette er grunnleggende sett betinget av samvirke. Begrepet sirkulærøkonomi er sentralt i denne sammenhengen. Cultura fremhever betydningen av samvirke også når det gjelder sosial bærekraft. I det hele tatt vektlegges sosial bærekraft i større grad enn det som ofte gjøres av konkurrentene.

En førsteklasses bærekraftstrategi er bærebjelken i Culturas utvikling. Det er en utfordring for Cultura Bank at andre banker har tilgang til større økonomiske ressurser i sin satsing enn det Cultura for tiden har, men med god og avgjørende tilslutning fra motiverte kapitaleiere, kunder, ansatte og tillitsvalgte ønsker Cultura Sparebank den nye, store oppmerksomheten omkring bærekraft mer enn velkommen. Den konkurransen dette innebærer vil banken gjerne delta i. Ambisjonen er fortsatt å befinne seg helt i tet.

Noen av Cultura Banks utlånsprosjekter

Vi presenterer her et utvalg av prosjekter som har mottatt lån, driftskreditt eller garantier fra Cultura Bank i den senere tid. Flere prosjekter finner du på cultura.no/laneprosjekter

Den økologiske verdikjeden

HURUMHONNING AS selger utstyr til birøktere i hele Norge gjennom nettbutikken [Hurumhonning.no](https://hurumhonning.no). De har også egen honningproduksjon, og selger honning gjennom selvbetjent punkt, lokale matbutikker og gårdsutsalg. Det er nå søkt om omlegging til økologisk drift av bigården.

hurumhonning.no

Foto: Adobe Stock

ØKOLOGISK SPESIALKORN er eiet og drevet av biodynamiske og økologiske bønder. De tilbyr opprinnelige økologiske kornarter og sorter, som enkorn, emmer, spelt, svedjerug og andre land-sorter av hvete. Cultura Bank har gitt lån til kjøp av kornmølle.

spesialkorn.no

LINE RAMSTAD OG NICK POWERS har fått lån til kjøp av nedlagt, konsesjonspliktig gårdsbruk.

KATLEEN WAVERBERGH har fått lån til å kjøpe en konsesjonspliktig landbrukseiendom på Handnesøya ved Helgelandskysten.

FOKHOL GÅRD I STANGE er en av de største økologiske drevne gårdene i landet. Den er organisert som en allmennyttig stiftelse og driver allsidig biologisk-dynamisk jordbruk i stor skala, i tillegg til forsøks- og utviklingsarbeid.

fokhol.no

Miljø

SALT LIFE AS står for den operative delen av foreningen In The Same Boat's strandryddeoperasjoner. De rydder strender for plast hele året, fra Bergen til Kirkenes. Cultura Bank har finansiert flere av Salt Life AS båter, som er spesielt tilpasset for strandrydding.

saltlife.no

MILJØLÅN TIL BORETTSLAG. Cultura Bank finansierer bærekraftige investeringer i borettslag. Borettslaget Arefjord terrasse har fått lån til miljøvennlig varmeanlegg.

MILJØSTIFTELSEN BELLONA er en uavhengig, ideell stiftelse som har som formål å arbeide for økt økologisk forståelse og vern av natur, miljø og helse. bellona.no

Sosiale boformer

FREMJA A/S har bygget opp et tilbud av omsorgsboliger for psykisk utviklingshemmede i Osloområdet, inspirert av det sosialterapeutiske og helsepedagogiske arbeidet i Järna i Sverige. Fremja betrakter omsorg som et kreativt håndverk og har en kunstnerisk og økologisk tilnærming til oppgaven.

fremja.no

KRAKE BOFELLESSKAP. I Lejre, 35 minutters kjøretur fra København, er bofellesskapet Krake bygget i den vakre Allerslev Gamle Skole. Krake blir en liten landsby nær storbyen, for den som ønsker å leve idyllisk, nær naturen og et aktivt liv i lokalsamfunnet. I samarbeid med vår "søsterbank" Andelskassen Merkur i Danmark har Cultura Bank stilt en garanti for lånet.

almenr.dk/krake

Kjøp av egenkapitalbevis understøtter Culturas vekst og utvikling

✍ KJELL FREDRIK LØVOLD, BANKSJEF, DAGLIG LEDER

Cultura Sparebank er utsteder av egenkapitalbevis. Det er et spesielt forhold ved Cultura Sparebank at en svært stor andel av bankens egenkapital er knyttet til slike omsettelige verdipapir. Dette er en følge av at Cultura Sparebank er den eneste norske sparebanken som er startet helt fra grunnen av etter 1945. Alle andre sparebanker har en historie som strekker seg tilbake til tiden før 2. verdenskrig, mange av dem langt tilbake på 1800-tallet. Disse bankene vil ofte ha en vesentlig del av sin egenkapital i form av driftsoverskudd opptjent over en svært lang årrekke. Som en relativt ung sparebank er Cultura avhengig av å understøtte sin vekst og utvikling gjennom utstedelse av egenkapitalbevis.

Et egenkapitalbevis er et fritt omsettelig verdipapir. For at egenkapitalbevisene skal tjene sin funksjon som kapitalkilde for banken er det ønskelig at det skjer en viss faktisk omsetning av egenkapitalbevisene etter at disse er utstedt av banken. Slikt kjøp og salg av egenkapitalbevis betegnes som annenhåndsomsetning. Selv om selve transaksjonen ikke bringer ny egenkapital direkte inn i banken, har det verdi for Cultura at egenkapitalbevis som bys frem for salg kjøpes. For den som er interessert i å gjøre en investering i Culturas verdigrunnlag og virksomhet, vil det i praksis til enhver tid være egenkapitalbevis å få kjøpt.

Egenkapitalbeviserne velger 25% av medlemmene i bankens forstanderskap, som bl.a. velger medlemmene til bankens styre. Hvis bankens årsresultat gir grunnlag for det, kan egenkapitalbeviserne motta utbytte avhengig av eierandelen.

De som er interessert i å kjøpe egenkapitalbevis, bes henvende seg til banken (cultura@cultura.no tlf.:22 99 51 99) eller til Norske Securities v/Jaspal Virdee 55 55 91 64.

Fakta om egenkapitalbevis

FORSKJELLEN PÅ EGENKAPITALBEVIS OG BANKINNSKUDD

Når man setter penger på en innskuddskonto, låner man banken penger. Bankinnskudd opp til kr 2 millioner kroner er risikofrie på grunn av Bankenes Sikringsfonds innskuddsgaranti. Når man kjøper egenkapitalbevis, låner man ikke banken penger, men man kjøper en andel i bankens egenkapital. Det likner slik sett på det å kjøpe aksjer i et aksjeselskap og er forbundet med risiko. Når bankens økonomiske resultat tillater det, utbetales utbytte til egenkapitalbeviserne.

HVORFOR ER EGENKAPITALEN SÅ VIKTIG FOR BANKEN

Egenkapitalen er bærebjelken i bankens økonomi. Myndighetene krever at egenkapitalen til enhver tid skal være over et visst minimum. Bankene tar imot innskudd, som de plasserer i utlån, verdipapirer eller innskudd i andre finansinstitusjoner,

og sammensetningen av disse plasseringene avgjør hvor mye egenkapital banken må ha. En bank trenger for eksempel mindre egenkapital for å låne ut en million til et godt sikret boliglån enn en million til forretningsvirksomhet. Etter hvert som utlånene vokser, kan en bank komme i en situasjon der de har mye innskudd, men egenkapitalen setter grenser for hvor mye av innskuddene de kan få lov til å låne ut. Når det skjer, må banken enten bremse utlånene eller skaffe mer egenkapital. Dette er bakgrunnen for at Cultura Bank med visse mellomrom har emisjoner og utsteder nye egenkapitalbevis.

En person eller bedrift som investerer kr 100 000 i egenkapitalbevis gjør derfor at Cultura Bank får mulighet til å låne ut et beløp i størrelsesorden 500 000–1 400 000, avhengig av om det er utlån til bedrifter eller godt pantsikrede boliglån.

Nytt fra våre kunder

Økologisk moringa fra Uganda

Agnirom AS er en nystartet bedrift, som importerer økologisk moringapulver og -olje fra Uganda. Tørkede og malte blader fra moringatreet er veldig næringsrike, med masse antioksidanter, vitaminer, mineraler og proteiner (35%). Moringaoljen er veldig fin for hud og hår.

Torunn Stangeland, som sammen med sin mann har startet bedriften, forteller:

«Under et besøk til Uganda i begynnelsen av 2020 møtte jeg noen av småbøndene som dyrker Moringa. Raintree Farms, som vi kjøper det ferdige Moringapulveret fra, gir opplæring i moringadyrking til småbønder. De distribuerer nå Moringafrø til over 100 bønder, Scovia Basekye er en av dem. Jeg besøkte Scovia en formiddag i januar. Hun driver alene et småbruk på åtte mål hvor hun bor med sine seks barn. Den eldste datteren er 20 år og jobber nå hos Raintree Farms, de andre barna hjelper til på gården når de ikke går på skole. For to år siden sådde Scovia moringa på to mål. Moringa vokser veldig fort, og første innhøsting kan starte allerede et halvt år etter at frøene er blitt sådd. Raintree Farms tar seg av høsting og tørking av bladene 4–6 ganger i året. På resten av gården dyrker hun mat til familien: kassava, bananer, papaya, jackfruit, mango og avokado. Scovia er veldig fornøyd med å ha startet med moringadyrking, som gir henne mulighet til å betale skolepenger for barna.»

5 kr fra hvert solgte produkt går til et fond for å stimulere til etablering av arbeidsplasser i Uganda.

www.moriia.no

Instagram: [moringabymoria](#)

Facebook: [MORIiA økologisk moringa-pulver](#)

Besøk hos Scovia Basekye i januar 2020.

✳ Agnirom AS er kunde i Cultura Bank

Ny festival med musikk av kvinnelige komponister

Akerselva Kammermusikkfestival, som arrangeres for første gang 20.–21. mars 2021, er antakelig Norges første klassiske festival der all musikk som framføres er skrevet av kvinner.

Parallelt med festivalen arrangeres komposisjonskurs for unge jenter, med instruktører fra Jenteprosjektet ved Norges Musikkhøgskole. Musikken fra kurset blir fremført på

det ordinære festivalprogrammet, side om side med verk av historiske og nålevende komponister. Festivalens visjon er å vekke nysgjerrighet hos publikum og bidra til at musikk av kvinnelige komponister blir en del av det klassiske standard-repertoaret.

Bildet viser en av initiativtakerne til festivalen, festival-sjef og kunstnerisk leder, cellist Marit Johansen, medlem av strykekvartetten Vulkan Quartet, som også medvirker under festivalen. Hornist Niklas Sebastian Grenvik har vært prosjektleder for festivalen.

Festivalen har som ambisjon å være karbonnegativ. De bruker hovedsakelig lokal arbeidskraft. En andel av billettinntektene vil gå til karbonnegative tiltak, og de få flyreisene som har vært nødvendige vil bli klimakompensert.

Når dette skrives er det fremdeles koronarestriksjoner som rammer kulturlivet, men vi håper sterkt at festivalen kan gjennomføres som planlagt. I tilfelle av fortsatte koronarestriksjoner, vil festivalen bli strømmet.

www.akerselvakammermusikkfestival.no

Marit Johansen. Foto: Kristin Aafløy Opdan

✳ Akerselva Kammermusikkfestival er kunde i Cultura Bank

Prosjekter som har fått støtte fra Cultura Gavefond

november 2019 – november 2020

Miljø

KLESBYTTEPROSJEKT

Norges Miljøvernforbunds regionslag på Østlandet har fått støtte til å arrangere «Byttehandelen 1:1», et null-profit klesbytteprosjekt.

GJENBRUK AV PLAST

Miljøprotector består av tre driftige 17-åringer som skal produsere egne telefondeksler av gjenbruksplast, som de selv samler inn fra strender i sitt nærområde. Gavefondet har gitt støtte til innkjøp av støpeformer..

Økologi

EFTEVAAGS MARKEDSHAGE

Elin Eftevaag har fått støtte til innkjøp av redskaper til dyrking av økologiske grønnsaker i sin nyetablerte markeshage «Brekkestø Hage».

POLARHAGEN

Polarhagen i Lofoten har fått støtte til

kjøp av plasttunnel for dyrking av økologiske grønnsaker.

STIFTELSEN KORE

Gavefondet har gitt støtte til prosjektet «Regenerativ mat til folket», innsamling

av forskningsinformasjon om regenerativt landbruk.

Sosial integrering

STAMHUSET AS

Stamhuset har fått støtte til kjøp av El-lastesykkel. Stamhuset er et ideelt AS som har som formål å forebygge utenforskap og bidra til inkludering for unge voksne gjennom arbeid.

SPIRING.NO

Spiring.no dyrker spirer i hjertet av Oslo. De ansetter folk som har erfaring fra rus. De har fått tilskudd til kjøp av lastesykkel.

ØKONOMIPODCAST FOR INNVANDRERE

Every øre matters har fått støtte til en podcast for å hjelpe innvandrere å bygge finansiell kompetanse.

DISSIMILLIS

Dissimillis har fått støtte til teknisk utstyr til oppstart podcast for utviklingshemmede og opptak til julekalenderprogram.

BYHAGEN HAUGESUND

Byhagen Haugesund har fått tilskudd til kjøp av håndredskaper for opparbeiding av fellesskaphage.

A-LARM

Gavefondet har gitt støtte til sosiale tiltak for rusavhengige kvinner.

ANTIPODES CAFE

Støtte til gjennomføring av arrangement. Med Hoy ñoquis i Sofienbergparken bringes lokale råvarer til bords

sammen med samtaler om gamle og nye tradisjoner.

GRINDSTUA ASKER

Gavefondet har støttet kjøp av utstyr til dyrking/fermentering for tidligere rusavhengige.

VANG JAKT OG FISKEFORENING

Foreningen har fått støtte til innkjøp av fiskeutstyr til aktivitetstilbud for funksjonshemmede.

Fattigdoms- bekjempelse

STØTTE TIL ENSLIG FORSØRGER I MALAWI

Gavefondet har gitt støtte til en kvinne i Malawi, som har etablert sin egen arbeidsplass.

SELA THE BRAND

Sela the Brand skaper arbeidsplasser i Uganda og tilbyr etiske klær til det norske markedet. Gavefondet har gitt støtte til innkjøp av symaskin.

Kunst og kultur

LIV I LEIRE I HURDAL

Gavefondet har gitt støtte til innkjøp av keramikkovn.

EOS EURYTMI

EOS eurytmi har fått støtte til et kunstnerisk eurytmiprojekt «Rose – en poetisk collage om å være menneske.»

Kurs og seminarer

«TOKKOH»

Gavefondet har støttet «Tokkoh», et opplevelsesbasert kurs i en teknikk som stammer fra Japan, der man lærer metoden Kensan for å se ting uten fordommer.

LANDBRUKSSEMINAR

Biologisk Dynamisk forening har fått støtte til gjennomføring av et landbruksseminar på Fokhol gård.

Barn og ungdom

HOKKSUND BYTEATER JUNIOR

Gavefondet har gitt støtte til innkjøp av sceneplater.

GAUKOM FOLKEHØGSKOLE

Gavefondet har gitt støtte til å gjerde inn uteområde for kalver.

EURYTMIFESTIVAL FOR 10. KLASNINGER

Gavefondet har gitt støtte til gjennomføring av Eurytmifestival for 10. klassinger 2019/2020.

HVALERSPEIDERNE

Hvalerspeiderne har fått bidrag til innkjøp av patruljeutstyr.

UNDERVISNINGSSOPPLEGG OM BIER

Mjåland gård har fått støtte til innkjøp av utstyr til undervisningsopplegg om bienes liv og honningproduksjon, for grunnskoler i kommunen.

PLANTER TIL BARNEHAGE

Ormevika Velforening har fått penger til å kjøpe inn kasser med planter til barnehagen.

Søkere til Cultura Gavefond

Cultura Gavefond er opprettet med utgangspunkt i verdigrunnlaget som Cultura Bank bygger på og har til oppgave å støtte utviklingsoppgaver innenfor bærekraftige og samfunnsnyttige formål. I dagens situasjon har Gavefondet begrensede midler til utdeling og kan støtte konkrete tiltak med beløp i størrelsesorden 3 000–15 000 kroner. Gavefondet gir ikke midler til drift.

Benytt søknadsskjema på cultura.no/gavefond

Søknadsfrister: 15. mars, 15. august og 15. november

Økonomer med fokus på miljø og samfunnsansvar

Hjalmar Hegge

✍ PROFESSOR OVE JAKOBSEN, SENTER FOR ØKOLOGISK ØKONOMI OG ETIKK, NORD UNIVERSITET

INNLEDNING

Hjalmar Hegge markerte seg som en original og frittenkende deltaker i samfunnsdebatten og kulturlivet gjennom flere tiår. Han rettet søkelyset mot en rekke dogmer og utfordringer i samtiden. Hegge påpekte at den ensidige fokuseringen på teknologi og markedsøkonomi var årsak til mange av de alvorlige samfunns- og miljøutfordringene i samtiden. Den ukritiske og ofte ureflekterte forbindelsen mellom markedsøkonomi og mekanistisk virkelighetsforståelse førte til uforutsette problemer. Hans radikale brudd med materialistiske tankemønstre ligger til grunn for et sterkt engasjementet for utvikling av en ny forståelse basert på et helhetssyn som inkluderte temaer som frihet, individualitet og menneskers forhold til hverandre og naturen.

Inspirert av Goethes forskningsmetode og Steiners samfunnsforståelse stiller han på den ene siden kritiske spørsmål til kommersialiseringen og egoismen i kapitalismen, og på den andre siden til materialismen og nedvurderingen av menneskets frihet i marxismen.

ERKJENNELSE OG VIRKELIGHET

Hegge mente vitenskapens atomistiske og reduksjonistiske forutsetninger var modne for revisjon. Med det mente han tendensen til å ville forklare alt ved det han betegnet «reduserende tilbakeføring». Det vil blant annet si en overgang fra kvalitet til kvantitet, fra helhet til del, fra makro- til mikrofenomener og fra mentale til biologiske og fysiske fenomener. Med andre ord tendensen til å forklare organiske prosesser ved å vise til mekaniske årsak-virkningskjeder. I følge Hegge blir den indre kvalitative

sammenhengen borte når livsprosesser reduseres til fysiske bevegelser i tid og rom. Inspirert av Goethe mente han at utvikling kan forklares som en manifestasjon av «form». Organismer er ifølge Hegge selvbevegede helhetlige enheter, med en iboende målrettethet som søker «selvrealisering».

MENNESKET OG NATUREN

Med utgangspunkt i at mennesket er avhengig av naturen for sin egen fysiske og psykiske eksistens påpekte Hegge at konflikten mellom menneske og natur innebærer en trussel mot fortsatt eksistens av liv på kloden, inklusive menneskene selv. For å forstå de utfordringene det moderne samfunnet står overfor er det viktig å ha historisk oversikt over endringer i naturforståelsen.

I mytisk tid ble mennesket fremstilt som en del av naturen og naturen som en del av mennesket. En slik «enhet av menneske og natur» skaper en holdning som garanterer mot rovdrift på naturressurser. I antikken blir naturen oppfattet som forbilde og ideal, det innebærer at «naturen bør følges». Aktivitet som griper inn i og forstyrrer balansen i økosystemene innebærer en krenkelse av naturens verdighet. Naturen representerte den perfekte orden, som menneskene ikke kunne gripe for mye inn i uten at det før eller senere ville medføre «straff». I middelalderen endret synet seg i retning av å oppfatte naturen som mørk og direkte ond. Men ifølge Augustin er ikke naturen ond i seg selv, «det er onde mennesker som gjør den ond». I senmiddelalderen førte en aristotelisk tolkning av religiøse skrifter til en endring der naturen ble forstått som en manifestasjon av Guds godhet.

Den mest dramatiske endringen

skjer i opplysningstiden der naturen blir redusert til et objekt for menneskelig utnyttelse. I stedet for å gi naturen «verdighet» ble målet å erobre naturen. Kunnskap om naturen ble ansett som viktig for å utnytte stadig flere ressurser ut fra kortsiktige menneskelige interesser. Den teknologiske utviklingen førte til mange løsninger til beste for mennesker, men den førte også til en dramatisk forstyrrelse av den økologiske balansen i naturen. I følge Hegge ble konsekvensen en mekanistisk oppfatning av mennesket selv, noe som undergravet etiske og sosiale verdier. Sammenfallet mellom mekanistisk

Litteratur

Hjalmar Hegge (1957): Erkjennelse og virkelighet, Antropos 2003

Hjalmar Hegge (1978): Mennesket og naturen – Naturforståelse gjennom tidene – med særlig vekt på vår tids miljøkrise, Universitetsforlaget / Kommer på Antropos i 2021

Hjalmar Hegge (1988): Frihet, individualitet og samfunn – En moralfilosofisk, erkjennelsesteoretisk og sosialfilosofisk studie i menneskelig eksistens, Universitetsforlaget/ Antropos 2003

Hjalmar Hegge (1993): Essays og debatt – om filosofi og vitenskap – natur og samfunn, Vidarforlaget

virkelighetsoppfatning og utviklingen av kapitalistisk økonomi representerer dermed en viktig del av forklaringen på dagens utfordringer knyttet til både natur og samfunn.

FRIHET, INDIVIDUALITET OG SAMFUNN

Hegge presenterer og diskuterer et organisk helhetssyn, der naturen er manifestert liv og bevissthet, ikke bare et nettverk av mekaniske årsakskjeder. I denne sammenhengen viser Hegge til Frans av Assisi, som beskriver naturen som menneskets medskapning. Naturen forstås som en kontinuerlig prosess der livet manifesterer seg gjennom stadig mer komplekse mønstre. Kort sagt, livet streber etter mangfold.

Som kommuniserende er mennesket i første rekke et *vi*, som tenkende og erkjennende er det fundamentalt et *jeg*. Som tenkende og handlende er mennesket ikke bundet av lover gitt utenfra, den enkelte kan selv handle ut fra motiver som er individuelle. Hegge påpeker at fornuften er fri fordi den begrunner sin egen bestemmelse. Men fordi det enkelte mennesket forholder seg til andre mennesker, handler det også innenfor en sosial sammenheng. Han forklarer fremmedgjøringen i den moderne kulturen med at det unike ved det enkelte menneske ignoreres når mennesket oppfattes mekanistisk.

Et eksempel er markedsøkonomiens sammenblanding av frihet og egoisme. Prisen for utfoldelsen av egoismen er at individet mister friheten fordi det underkaster seg de ytre konkurranse- og markedsmekanismene. Konkurransøkonomien fører til at medmennesker blir oppfattet som motparter, for ikke å si potensielle fiender. Stimuleringen av den menneskelige egoisme blir i økende grad knyttet sammen med målsetninger som «produktivitet» og «økonomisk vekst». I det konkurransebaserte forbrukersamfunnet hvor individene handler som egoister «vil all sosial orden påtvinges den enkelte utenfra, som nødvendvunge lover og regler for å hindre egoismens verste utvekster». På denne måten skades mennesket både som individ og som samfunnsmedlem.

Frihet krever at det individuelle på det økonomiske området stilles til rådighet for felles behovsdekning. Det vil si at insentivet i økonomien bør være

” *Mekaniseringen av verdensbil- det (naturen) har som ytterste konsekvens en mekanisering av mennesket*

Hegge 1978, s. 152

fellesskapets beste. I denne sammenhengen viser Hegge til Kropotkins altruistiske prinsipper om gjensidig hjelp. Dersom gjensidig hjelp blir lagt til grunn for økonomisk virksomhet, blir likeverdighet i fordelingen av økonomiske goder og ressurser et sentralt prinsipp.

ENDRING

Hegge utdyper kontrasten mellom behovet for å utfolde seg sosialt gjennom samarbeide og gjensidighet og en økonomi der enhver «sitter på sin egen tue og bare arbeider for seg selv og sin egen gruppe». For å finne løsninger på utfordringene viser han til Rudolf Steiners «tregrening», der samfunnet beskrives som et samspill mellom kulturell frihet, politisk likhet, og en økonomi basert på samarbeid (brorskap). I en livskraftig økonomi fungerer de tre prinsippene både selvstendig og i intimt samspill med hverandre.

*Det individuelle,
åndslivets område:*
Friheten som prinsipp for arbeidet som utfoldelse av innsikt og evner

Det rettslige-politiske område:
Likheten som prinsipp for arbeidet i fordelingen av dets produkter

Det økonomiske livs område:
brorskapet som prinsipp for arbeidet hva gjelder dets motivasjon og retning

For å implementere de nødvendige forandringene kreves det endring på flere nivåer. Ifølge Hegge er det en selvmotsigelse å hevde etisk ansvarlighet uten å ville erstatte de selviske samfunnsinstitusjonene, det egoistiske profitt- og

konkurransesystemet med institusjoner som tjener fellesskapets beste. Det vil på den ene siden si at samfunnsendringer ikke kan gjennomføres uten et humanistisk utgangspunkt og på den andre siden vil humanismen være lite verd dersom den ikke også intenderer fundamentale samfunnsendringer. Det betyr blant annet at det må etableres løsninger på samfunnsnivå som gir plass for menneskelig individualitet og behov for sosial utfoldelse. Hegge påpeker at «Viljen til samfunnsendring er simpelthen en integrert del av den indre forvandling». Det innebærer blant annet at økonomiseringen av alle delene i samfunnet bare kan overvinnes ved å gjøre prinsippet om samarbeid (brøderskap) eller gjensidig hjelp til det grunnleggende prinsipp i økonomien. Forutsetningen er at den enkeltes individualitet anerkjennes.

Biografi

Hjalmar Hegge (1920–2003) avla siviløkonomeksamen ved Norges handelshøgskole i Bergen i 1947. Studentforeningen tildelte ham ordenen «Ridder av de niidkiære kræmmere» for sin innsats i studentforeningen. I Bergen ble han inspirert av filosofien til Goethe og Steiner gjennom kontakten med Antroposofisk selskap. Etter å ha truffet Arne Næss fortsatte Hegge studiene ved Universitetet i Oslo hvor han tok mastergraden i filosofi i 1953. I 1967 fikk han stilling som lektor og senere i 1969 som førsteamanuensis i filosofi ved Universitetet i Oslo. I 1988 disputerte han for dr. philos graden med avhandlingen *Frihet, individualitet og samfunn*. Hjalmar Hegge var svært samfunnsengasjert og skrev en rekke kronikker, ofte i *Morgenbladet*. Han var også redaktør for tidskriftet *Frisprog*.

Luftfoto av Hertha. Foto Niels Gregersen

Det er dragen som ligger på bordet – fra Michaelsfeiring 2019.

Verdiskaping i et levefellesskap

Hertha Levefellesskab kan feire 25 år

✍ OLE UGGERBY 📷 HERTHA LEVEFÆLLESSKAB

Her kommer historien om Hertha Levefellesskabs forsøk på å formidle et helhetsbilde av den komplekse hverdagen som utspiller seg når 150 mennesker – med og uten utviklingshemming – gjennom godt naboskap beriker hverandres liv.

Hertha Levefellesskab er et sosial-terapeutisk tilbud til en gruppe voksne utviklingshemmede, grunnlagt i 1996. Inkludering av de utviklingshemmede i det alminnelige samfunnslivet er en grunnverdi for initiativet. En måte å oppnå denne inkluderingen på var fra starten av å invitere «alminnelige mennesker» til å bli naboer til det livet som de utviklingshemmede lever, arbeidsmessig, sosialt og kulturelt.

Hermed er det oppstått et levefellesskap mellom de to gruppene, de utviklingshemmede og de ikke-utviklingshemmede, som nå har bestått i snart 25 år.

Det felles verdigrunnlaget for Hertha Levefellesskab er i utgangspunktet det menneskebildet som er formulert i antroposofien. *Men* det er ikke en forutsetning at de som bor i Levefellesskabet har antroposofien som menneskesyn; man må bare akseptere at dette er grunnlaget for arbeidet med de utviklingshemmede og dermed for stedet og dets utvikling.

Ideen om å invitere alminnelige borgere til å være naboer til de utviklings-

hemmedes liv og arbeid – «omvendt inkludering» – ble tatt godt imot fra omverdenen helt fra starten av, og i løpet av årene er gruppen av «naboer» vokst fra 2 til 125 personer. Det er venteliste for både utviklingshemmede (30) og ikke-utviklingshemmede (40) som ønsker å bo i Hertha. En arbeidsgruppe har satt seg fore å beskrive i bilder, ord og tall de positive relasjonene og de aktivitetene som gjennom snart 25 år har vokst fram i samspillet mellom de to gruppene. Opplevelsen fra de som bor på stedet og fra fagpersoner som besøker Hertha er at begge gruppene ser ut til å ha nytte av naboskapet.

Den nye typen årsrapport har som formål å dokumentere verdiskapingen på 4 samfunnsmessige områder: det kulturelle område, det sosiale området, det miljømessige område og det økonomiske område.

Arbeidsgruppen bak rapportene håper å skape interesse for ideen og få kontakt med andre grupper og virksomheter, som kanskje vil være med på å utvikle konseptet med en slik bærekraftsrapport på de fire bunnlinjene.

Personene bak initiativet er Allan Elm, Tune Sabro, Mathieu Crespeau og Ole Uggerby.

www.hertha.dk

Hertha Levefellesskab ligger i Galten kommune litt vest for Aarhus.

Verdirapport for 2019

Hertha Levefellesskab har publisert sin andre verdirapport, som dokumenterer kulturelle, sosiale, økonomiske og økologiske resultater av fellesskapets virksomhet. Pengevirkes redaksjon håper at rapporten kan være til inspirasjon for andre økosamfunn. Gamle lesere av Pengevirke vil kanskje kjenne igjen navnet på forfatteren. Ole Uggerby var med på å starte Pengevirke i 1999. Den gangen laget Cultura Bank og Andelskassen Merkur et felles dansk/norsk blad. Ole Uggerby var dansk redaktør for Pengevirke fra 1999–2006. Ole Uggerby bor selv i Hertha Levefellesskab.

Herthas verdirapport for 2019 kan du lese her: bit.ly/38TTZQ1

Sykt billig

✍ JANNIKE ØSTERVOLD

En vegansk kokebok, som både tar hensyn til lommebok og miljø.

Middag for 16 kroner i gjennomsnitt per porsjon – hvilket år er den kokeboken fra, tenkte jeg første gang jeg så forsidene til denne boken. Men forfatterne mener å ha sitt på det tørre. Bak boken står Mari Hult, som driver vegetarbloggen.no og økonom Kjersti Grønseth, som driver bloggen forbrukerfrue.no og podcasten Forbrukerpodden.

Sammen har de satt seg fore å lage en bok med oppskrifter som er bra for mennesker, miljø og lommebok. Prisene på frukt og grønt, tørkede belgvekster, ris og krydder er hentet fra en internasjonal matbutikk på Grønland i Oslo. Prisene på øvrige råvarer er hentet fra Meny.no, der det konsekvent er valgt First Price og Eldoradoprodukter der hvor det var mulig. Hvis alle varer hadde vært kjøpt på Meny, ville gjennomsnittsprisen ha økt til 23 kroner.

Hvis prislappen skal holdes nede, må råvarene ikke være for dyre. Råvarene er stort sett slike du kan få kjøpt i vanlige matbutikker, med noen veldig få unntak. Mari og Kjersti legger vekt på å bruke kortreiste norske grønnsaker når de er i sesong.

I starten av boken får vi gode ryddetips for å organisere kjøkkenet og få

”

Boka inneholder 90 oppskrifter, som ifølge forfatterne ikke går på kompromiss med verken smak, miljø eller næring.

oversikt over hva som er i skap og skuffer, så vi får utnyttet det vi har. Videre tips for riktig oppbevaring for å unngå matsvinn og handletips for å spare penger. Sjekk kiloprisen, sjekk utgått-hylla og hold deg til handlelisten er noen av tipsene.

Men så var det maten, da. Boka inneholder 90 oppskrifter, som ifølge forfatterne ikke går på kompromiss med verken smak, miljø eller næring.

Det er et godt utvalg i suppe-oppskrifter, salater og små og store middagsretter. Noen av rettene er veldig enkle, med få ingredienser – som nykokt bygg med bakte rødbeter og pesto, noen er veldig fantasifulle – som «Gullpølse», der marinerte kokte eller grillede gulrøtter serveres som hotdogs i brød med sennep, ketchup og løk. Trikset her er å bruke liquid smoke i marinaden, som gir den karakteristiske røyksmaken til «pølsen». Og hvem skulle trodd at det fantes så mange variasjonsmuligheter med ris og bønner. Eller hva med en eggefri kikertomelett?

Selv om det er mye av de samme råvarene som går igjen i forskjellige kombinasjoner blir smaksopplevelsene likevel varierte på grunn av stor varia-

sjon i krydder og smakstilsetninger. Vi finner retter med inspirasjon fra Asia og Afrika og Europa.

Du finner også bakeoppskrifter på blant annet pitabrød, burgerbrød, suppebrød og hvetetortilla. Her er det mye penger å spare på å bake selv fremfor å kjøpe ferdig. Kaker og desserter finner du derimot ikke i denne boken. Men det har vi heller ikke godt av til hverdags.

Oppskriftene er enkle å følge, og det er en stor fordel at ingrediensene er lette å få tak i.

For den som er veldig opptatt av lavkarbokosthold er dette ikke den rette boken, her er mye rotgrønnsaker, korn, ris og belgfrukter, men for oss andre er boken en fin inspirasjonskilde til sunn og rimelig hverdagsmat.

Mari Hult og Kjersti Grønseth
Sykt billig
Frisk forlag 2020
ISBN: 9788293428817

En tankevekker for utvidet verdiforståelse og radikal samfunnsendring

✍ ARNE ØGAARD

Ingeniørenes oppfinnerglede har gitt oss enorme teknologiske fremskritt. Men ingeniørenes tenkning er knyttet til det materielle, og når denne tenkningen gjennomsyrrer alle samfunnsområder, kan den føre oss inn i dekadanse.

Dette er et hovedinntrykk jeg sitter igjen med etter å ha lest Erik Haugseths bok *Frihet uten ansvar? Et samfunnskritisk helhetsperspektiv*. Haugseth er dataingeniør og skriver med ingeniørenes klare språk, men hans målsetting er høy. Han ønsker å gi et helhetsperspektiv på vår samtid, både ved å påpeke alvorret i situasjonen, men også for å vise viktige spirer til en bedre fremtid.

Han starter med en informativ beskrivelse av hva som foregår i data-verdenen, og noe senere kommer han tilbake til hvorfor datateknologien ikke bør ha en fremtredende plass i skolen. Han viser vitenskapens begrensninger og åpner opp en metafysisk virkelighetsforståelse. Samtidig spør han om det å akseptere metafysikk også krever at vi må forholde oss til religion. Som dataingeniører flest var han i utgangspunktet en jordnær mann, men med barn i steinerskolen kom han etter hvert i kontakt med antroposofisk virkelighetsforståelse. Ikke slik at han ble en aktiv antroposof, men det åpnet opp for undring og nye tanker, som av og til dukker opp i denne boken.

Dagens situasjon med global oppvarming, økologiske katastrofer og enorm urettferdighet krever ikke bare politiske grep. Skal vi kunne gjøre virkelige endringer, trenger vi en utvidet virkelighetsforståelse og nye verdier. Mange av de som sliter med psykiske problemer, savner en dypere mening. En mening det ikke er mulig å finne i det rent materielle. Naturvitenskapen fysikk er grunnlaget for materialismen, men Haugseth beskriver hvordan denne vitenskapen er i ferd med å sprengte det etablerte verdensbildet. Dagens transhumanisme blir grundig gjennomgått som et eksempel på skritt i feil retning.

Siste halvdel av boken er viet økonomiske spørsmål, og her har også Rudolf Steiners tregreningstanker fått plass. Forfatteren har hentet inspirasjon fra Peter Normann Waages bok *Mennesket, makten og markedet*. Borgerlønn er omtalt, og det gis flere eksempler på at mennesker ikke nødvendigvis må ha

lønn for å arbeide. Haugseth beskriver hvordan tusenvis av engasjerte Linux-entusiaster fra alle verdenshjørner sammen har skapt en verdensledende teknologi, som blant annet er brukt i android-telefoner.

Mange bøker beskriver vårt samfunns store utfordringer og krever et nytt økonomisk system, som ikke er selvødeleggende. Eirik Haugseth foreslår et tverrfaglig råd med engasjerte mennesker, som kan komme med innspill til myndighetene. Dagens politikere ser sjelden lenger enn neste valg, de er utsatt for stort press fra media og påvirkningsbyråer og makter i liten grad å tenke langsiktig og helhetlig. De trenger derfor en kraftig motstemme.

Erik Haugseth har samlet og strukturert tanker gjennom mange år. Han har mye klokt å si, men burde av og til vært litt strengere i utvalget slik at boken hadde blitt noe strammere i formen. Jeg tror det ville vært helt nødvendig hvis målet hans er å nå de unge leserne, de som ikke gir seg i kast med en bok på 400 sider hvis den ikke er en fantasy-roman.

Erik Haugseth
Frihet uten ansvar? Et samfunnskritisk helhetsperspektiv
Paradigmeskifte forlag 2020
ISBN: 9788293235361

Frie ideer og sosialt næringsliv

✍ ARNE ØGAARD

Hvis vi deler våre ideer og arbeider fritt, kan andre arbeide videre på dem og skape nye verdier. Men hva skal vi da leve av, og hvordan skal vi forhindre at andre tjener seg rike på våre ideer?

Max Temkin omtaler seg selv og vennene som for neddete til å bli invitert til andres nyttårsparty. I stedet laget de et spill for å underholde seg selv. Det heter Cards Against Humanity og dreier seg om en kombinasjon av spørsmål og svar, som kan være både grove, grusomme og forferdelige. De la ut en gratis versjon på nettet slik at alle kan laste ned spillet. Men de sikret spillet med en Creative Commons lisens. Dette innebærer at andre kan lage nye versjoner av spillet så lenge det ikke gjøres kommersielt.

Men etter hvert dukket det også opp ønsker om en fysisk versjon av spillet. Ved hjelp av folkefinansieringsplattformen Kickstarter fikk de inn 15 000 dollar og kunne starte produksjonen. Den fysiske versjonen gir dem inntekter. Men guttene er ikke interessert i å tjene mest mulig penger. Max forteller at de ikke lager vitser og spill for å tjene penger, men de tjener penger for å kunne lage vitser og spill. De har også andre

interesser i livet. Til sammen har de gitt mer enn fire millioner dollar til veldedige formål. Et utslag av deres humor og en protest mot forbruksorgien på Black Friday, var at de den dagen la de ut spillene sine med «alt koster 5 dollar mer».

Dette er ett av de mange eksemplene i boken Gjort med Creative Commons. Mange mennesker er opptatt av fri deling, men samtidig klarer de også å sikre seg tilstrekkelige inntekter. Et viktig grunnlag for at den frie delingen ikke skal bli misbrukt er de

”

Et utslag av deres humor og en protest mot forbruksorgien på Black Friday, var at de den dagen la de ut spillene sine med «alt koster 5 dollar mer».

seks lisensene fra Creative Commons. Den frieste lar andre distribuere, remikse, justere og bygge videre på ditt arbeid også kommersielt, så lenge de krediterer deg for din innsats. Den mest restriktive tillater ikke kommersiell bruk, men bare at andre kan laste ned ditt verk og dele det så lenge de krediterer deg. De fire andre lisensene ligger mellom disse ytterpunktene. I denne boken drøftes innledningsvis den store betydningen av at noe er allemannseie. Spesielt gjelder dette de digitale ressursene, som ikke kan brukes opp. I dag er mer enn 1,1 milliarder ressurser lisensiert via Creative Commons.

Det mest interessante med denne boken er de 23 eksemplene, som viser hvordan dette kan gjøres i praksis. Det meste kjente er Wikipedia, men her

finner vi også lærebøker, plattformer for formidling av kunst, litteratur, musikk, programvare, vitenskapelige artikler og helseinformasjon. Spesielt interessant fant jeg OpenDesk, som kobler møbeldesignere sammen med kunder og lokale produsenter. Alle prosjektene er forskjellige, og alle har sin egen løsning for å få inntekter. De ulike gründerne fremstår med en felles interesse for å gjøre noe for andre mennesker. Åpenhet og ansvarlighet er to ord som går igjen.

Dette er altså ikke boken for de som ønsker å bli raskt rike, men derimot for de som ønsker å leve av sin kreativitet og har et høyt sosialt engasjement.

Språket i den norske oversettelsen er preget av den amerikanske originalen. Fremstillingen blir av og til noe omstendelig, men uten at dette virker klargjørende. Likevel er dette en viktig bok. ♦

Paul Stacey og Sarah Hinchliff Pearson

Gjort med Creative Commons
ISBN 978-8293828082

Digital utgave: <http://www.hungry.com/~pere/publisher/>
Papirutgaven: bit.ly/3a2b8GI

Kampen mot teknomaktene

✍ ARNE ØGAARD

Teknologien skulle frigjøre våre liv, men er den i ferd med å ta livet fra oss?

Dag Hareide har levd et langt liv i kampen for miljø og medmenneskelighet. Som pensjonist ønsket han å forstå mer av det som skjer i det teknologiske området. Han ble innvilget to store stipender, som gjorde det mulig å reise verden rundt og intervju 200 eksperter. I tillegg har han lest 200 bøker og så sammenfattet dette i boka *Mennesket og teknomaktene*. Dette er en klar og velformulert bok om vår tids alvor.

Teknologien har frigjort oss fra slit og ensformig arbeid, men hvor har det blitt av fritiden? Det er ingen grunn til å knuse maskinene, men vi hvis vi ikke får et mer bevisst forhold til teknologien,

kan den knuse oss. Hareide gir mange eksempler fra Kina hvor myndighetene bruker teknologi til å kontrollere befolkningen. Her har politiet briller med innlagt ansiktsgjenkjenning, slik at de enkelt kan identifisere ettersøkte personer. De er også i gang med forsøk hvor overvåkingen er så omfattende at myndighetene kan gi pluss eller minuspoeng for det de anser som passende oppførsel. Trekket du ned i poeng kan du miste retten til å fly eller reise med høyhastighetstog. Du kan også miste tilgangen til bestemte jobber og skoler. Dette gjelder først og fremst folk som har misligholdt gjeld, men kan også ramme politisk opposisjonelle. Uigurene blir spesielt tett overvåket.

Internett kan brukes til å samle opposisjonelle, men også til å forfølge og straffe dem. Vi vet at russerne påvirket presidentvalget i USA i 2016 med milliardinvesteringer i Facebook-annonser og titusener av fordekte Twitter-, YouTube- og Facebook-kontoer. I Myanmar ble Facebook brukt til å fremme angrep på rohingyaene, og også i Etiopia er konflikten drevet fram av Facebook agitasjon. Hareide beskriver en underbetalt industri, som utfører noe sensur. Men også slike tiltak medfører problemer, vi har allerede eksempler på at relevant kritikk blir kalt konspirasjonsteorier.

Utgangspunktet for mange gründerne er ofte å løse et teknisk problem, men de som lykkes blir raskt opptatt av hvordan de kan sikre seg mest mulig makt, tjene mest mulig penger og betale minst mulig skatt. Algoritmene kartlegger våre interesser og forbruksmønstre. Dette gjør at vi blir utsatt for tilpasset reklame, men personopplysninger selges videre med høy fortjeneste. Jo mer av såkalt smartteknologi vi innfører i hjemmet, desto mer kan det

være at vi blottlegger vårt privatliv. Men teknologien kan også ta feil. Det er trist hvis du blir nektet en jobb fordi maskinen forvekslet deg med en annen.

Amazon erobrer stadig større markeder med stadig flere varer, selv om de er beryktet for dårlige arbeidsforhold. Nå har de utviklet en teknologi som sender deg varen før du har bestilt den. Vi er på vei inn i en økonomi hvor maskinene kjenner oss bedre enn vi gjør selv.

Mye av ressursene og kreativiteten anvendes av det militære. Hareide gir et innblikk i dette omfattende feltet. Dronekrig og raketter som søker opp helt spesielle mål er allerede kjent. Men hva blir fremtiden? Genmodifiserte soldater styrt av en brikke i hjernen? Mye av den mest avanserte kreativiteten er engasjert i våpenutvikling.

Vi mangler en tilsvarende kreativitet som kan hjelpe oss til å utvikle fredelige omgangsformer, global solidaritet og en rettferdig og bærekraftig økonomi. Vi er fanget i teknologenes grep og trenger derfor en ny frigjøringskamp. Vi trenger ikke å knuse maskinene, men må finne ut av hvordan vi kan bruke dem og ikke de oss. Vi har utviklet selvlærende datamaskiner som kan slå Magnus Carlsen i sjakk, men den minste samfunnsendring i positiv retning må vi bidra med selv.

Dag Hareide
*Mennesket og teknomaktene -
hva gjør de nye teknologiene med
oss?*
ISBN: 9788203269707
Aschehoug 2020

I datagigantenes nett

✍ ARNE ØGAARD

På stadig flere livsområder dukker datateknologi opp som en nødvendighet. Mye i hverdagen er blitt lettere, men er vi i ferd med å miste vår frihet? Dette er grunnspørsmålet i Hilde Nagells bok *Digital revolusjon*.

Google hjelper oss både med å finne veien og svar på spørsmål. På Facebook kan vi dele både tanker og bilder, og alt kan vi gjøre gratis på grunn av reklame. Den dagen jeg søkte etter osteklokker fikk jeg straks flere tilbud. «Cookies» og algoritmer holder oversikt over mine interesser. Noen vet altså noe om meg og kan selge disse opplysningene videre. Både reklame og videresalg gir høye inntekter til nettgigantene, som etter hvert har kjøpt opp de fleste av sine konkurrenter. Det er så godt som umulig for andre å tilby noe lignende. Vi har dermed gjort oss avhengige av monopolbedrifter, som flytter sine overskudd dit de betaler minimalt med skatt. Hilde Nagell gir en ganske oversiktlig innføring i historien og dagens situasjon.

De som fant opp internett hadde en visjon om at dette skulle bli folkets frie kanal for tankeutveksling. De så for seg noe helt annet enn de useriøse og sjikanerende innleggene som forsøpler

kommentarfeltene, den store mengden falske nyheter og at russerne skulle bruke nettet til å påvirke andre staters valg. Nettet kan brukes til å få i gang opprør, slik vi så i «den arabiske våren», men det kan også brukes til å oppspore opprørere, slik det skjedde i Iran i 2009. Friheten på nettet kan misbrukes til desinformasjon, og hackere og datainnbrudd medfører fare for at sensitiv informasjon kan komme på avveie.

VI TRENGER MENNESKEMØTER

NAV er høydigitalisert. Å bli pensjonist var gjort med noen tastetrykk, og litt chatting med Statens pensjonskasse ga raskt svar på mine spørsmål. Hilde Nagell skildrer mennesker i så vanskelige livssituasjoner at de ikke makter å følge opp de mer komplekse skjemaene og reglene til myndighetene. Selv om digitalisering kan løse mange oppgaver mer effektivt, må det ikke gå på bekostning av muligheten til menneskelig kontakt. Det er en frihet å kunne møte mennesker i offentlig kontorer, i bankene og mange andre sammenhenger. Verdien av det mellommenneskelige kunne vært tydeligere markert i denne boken.

Forfatteren er klar i sin kritikk av store datasystemer i helse- og skolevesenet, som ikke er utviklet i tilstrekkelig kontakt med brukerne. Hun roser Foodora-syklistenes organisering og lønnskamp, men kunne vært mer bekymret for det økende antall mennesker som må arbeide som selvstendig næringsdrivende.

Nagell er opptatt av at våre data har en stor verdi, som vi ikke må miste eieomsretten til. Her kunne jeg ønsket at hun var mer spesifikk. Hva slags data er det det er viktig å ta vare på i ulike sammenhenger? Hva skal eventuelt lagres i en nasjonal sky?

I boken tar hun oss med på en opplysende rundreise i mange aktuelle temaer, men undertittelen «Hvordan skal vi ta makten og friheten tilbake», er ikke tilstrekkelig belyst. Hun skriver at frihet er å kunne møte en annens blick. Det problematiske med dataverdenen er jo at vi ikke får møte noens blick. Vi møter skjemaer og en strøm av bilder og informasjon. En strøm som lett fanger vår oppmerksomhet. Vi kan bruke Google og Facebook med fornuft og kreve større innsyn i deres forretningsdrift. Men det helt grunnleggende spørsmålet er hva det gjør med oss som mennesker og samfunn at vi tilbringer så mye tid med skjerm. Hva gjør det med barn og unges utvikling? Dette berøres i liten grad i boken, og først når vi i større grad kan få innsikt i dette, kan vi vite hva vi virkelig trenger å frigjøre oss fra. 🟢

Hilde Nagell
Digital revolusjon – Hvordan ta makten og friheten tilbake
ISBN: 9788282262125
Res Publica 2020

Lev enkelt og hjelp hverandre!

✍ ARNE ØGAARD

Dette var ett av livsrådene til Hans Nielsen Hauge. Denne våren er det 250 år siden han ble født, og han er omtalt som en av de mest betydningsfulle personlighetene i norsk historie. Han vokste opp i en tid hvor Norge hadde en liten overklasse av borgere og storbønder, som i liten grad brød seg om de mange fattige i landet.

Hans Nielsen Hauge kom med en ny kristen impuls. Han mente at det ikke var nok å tro, men at troen skulle vise seg i handling, slik at de kristne kunne stå fram som lys i samfunnet. Han fikk mennesker engasjert i praktisk arbeid, og rundt om i Norge startet han opp bedrifter på 19 ulike steder. På den tiden var papir mangelvare i Norge, og han fikk i gang flere papirmøller hvor de laget papir av klesfiller. Han hentet kunnskap fra Danmark slik at papiret fra Nedre Eiker ble det fineste i landet, og han startet også saltkokerier, strømpeveveri, sagbruk og mye annet. Han selv utmerket seg ved å arbeide med veving og strikking, og han lot kvinner utføre det som ble ansett som mannsarbeid.

I bedriftene jobbet også folk med ulike handikap, og Hauge var mer opptatt av gode arbeidsforhold enn av høy fortjeneste. Ved at alle delte den samme kristne overbevisningen og hjalp hverandre utviklet dette seg til solide bedrifter i en svært krevende tid.

Hans Nielsen Hauge vokste opp på Rolvsøy, og allerede som barn viste han seg som en dyktig håndverker og våken handelsmann. Men han brukte også mye tid på bibellesning og religiøse spørsmål. En vårdag i 1796 gikk han og sang en salme mens han pløyde hjemme på gården. Han fortalte at han da gjennom en sterk og rystende opplevelse fikk besøk av Guds kjærlighet, slik at

han fra da av ble fylt av en brennende kjærlighet til Gud og sin neste.

Han begynte å holde oppbyggelige møter rundt om på gårdene, og han begeistret et stort antall mennesker til en ny tro og et nytt liv. Blant Huges tilhengere var det også flere sterke kvinner, som ble sendt ut for å spre Guds ord. Dette provoserte prestene i statskirken. Det fantes en lov kalt Konventikkelplakaten, som forbød andre enn prester å forkynne, og i løpet av de første årene opplevde Hauge minst ni kortvarige fengselsopphold. Dels var noen misunnelige på hans store oppslutning, og dels kritiserte han prestene for å representere en død forkynnelse og for å være gjerrige, hovmodige, æresyke og for sterkt bundet til jordiske sysler og gleder.

22. desember 1804 ble Hauge fengslet på nytt, og først 4. desember 1813 kom dommen på to års straffarbeid. Etter anke ble den omgjort til en klekkelig bot, som ble betalt av hans venner. De lange fengselsårene under elendige forhold hadde gitt Huges helse en kraftig knekk, men et lyspunkt var at han i 1809 ble frigjort i et halvt år for å lede saltkoking langs kysten. Under den engelske blokaden var det stor mangel på både korn og salt.

I 1820 sørget Grev Wedel Jarlsberg for at Hauge fikk en erstatning, og det gjorde at han kunne leve resten av sitt liv på gården Bredtvedt på Østre Aker utenfor Oslo. Han talte ikke lenger, men skrev og tok i mot både gamle og nye venner, og til og med prester, til samtale. Hans Nielsen Hauge døde 29. mars 1824. 🟢

Kilde: Sigbjørn Ravnåsens bok *Ånd og hånd* – Hans Nielsens Huges etikk for ledelse og næringsliv

Arktiske eventyr

Vi tilbyr bærekraftige arktiske ekspedisjoner
til Svalbard, Jan Mayen og Grønland.

Med seilbåt reiser du på naturens premisser og
du kommer tett på naturen uten å etterlate spor.

Små grupper, lokalkjente skippere, guider og mannskap.
Seilkunnskap ikke nødvendig.

Velkommen om bord!

www.seilnorge.no

SeilNorge

Etableringslån til nye økobønder

Etableringsfasen som ny, ung gårdbruker kan by på økonomiske utfordringer. Cultura Bank tilbyr etableringslån på gunstige vilkår, med renterabatt og avdragsfritak i oppstartsfasen.

Etableringslån er for deg som er **under 45 år**, og som er i ferd med å etablere deg som gårdbruker på konsesjonspliktig eiendom (førstegangskjøp, eller generasjonsskifte).

Cultura Bank kan også tilby ordinære landbrukslån (nedbetalingslån) og rammelån til økologiske og biodynamiske bønder.

Se www.cultura.no/landbruk for mer informasjon!